

Financieel verslag 2016
Stichting Hogeschool Rotterdam

Bestaande uit:

Verslag college van bestuur

Verslag raad van toezicht

De jaarrekening 2016

Overige gegevens

<i>Titel</i>	Financieel verslag 2016
<i>Subtitel</i>	n.v.t.
<i>Dienst (en)</i>	Administratie, Informatievoorziening en Control
<i>Goedgekeurd op</i>	22 mei 2017 door raad van toezicht
<i>Registratienummer (DocBase)</i>	I 0245-2017/SL
<i>Docbasenummer</i>	

Inhoud

1. Verslag college van bestuur	4
1.1 Algemene informatie	4
1.2 Toelichting op het resultaat.....	18
1.3 Treasury.....	23
1.4 Verslaggeving Helderheid.....	23
1.5 Vooruitblik	25
1.6 Continuïteitsparagraaf	28
1.7 Overzicht declaraties bestuursleden verslagjaar 2016.....	34
2. Verslag van de raad van toezicht	35
3. De jaarrekening 2016.....	44
3.1 Balans per 31 december 2016	44
3.2 Staat van baten en lasten 2016.....	45
3.3 Kasstroomoverzicht	46
3.4 Presentatie van het financieel verslag.....	47
3.5 Inrichting en grondslagen.....	48
3.6 Toelichting op de balans 2016.....	54
3.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	60
3.8 Toelichting op de staat van baten en lasten.....	62
3.9 Toelichting accountantskosten.....	71
3.10 Gebeurtenissen na balansdatum.....	71
3.11 Model E.....	72
4 Overige gegevens.....	75
4.1 Bevestiging college van bestuur	75
4.2 Resultaatbestemming.....	75
4.3 Model G	76
4.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	80
5 Overige	87
5.1 Gegevens over de rechtspersoon.....	87

1. Verslag college van bestuur

Het financieel verslag van Hogeschool Rotterdam (de hogeschool) geeft in financiële termen de ontwikkeling weer van het afgelopen verslagjaar en de financiële positie bij de start van het nieuwe jaar. Naast het financieel verslag wordt door de hogeschool een separaat jaarverslag uitgebracht. Zie hiervoor de website www.hr.nl.

De financiële ontwikkelingen en financiële positie kunnen niet los worden gezien van tal van andere ontwikkelingen die hier direct of indirect op van invloed zijn. Ontwikkelingen die zich veelal niet beperken tot het betreffende verslagjaar, maar een oorsprong hebben in het verleden en waarvan de gevolgen en consequenties schaduwen werpen naar de toekomst.

In dit verslag worden de belangrijkste ontwikkelingen voor de positie van de hogeschool meer in een historisch perspectief en in een ruimer kader geplaatst om een beter inzicht te verkrijgen in specifieke financiële ontwikkelingen gedurende het verslagjaar.

Ten aanzien van de indeling van dit verslag zijn de huidige richtlijnen van het ministerie van OCW (Regeling jaarverslaggeving onderwijs, RJO), de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (waaronder (specifiek) RJ 660 en RJ 400) en BW 2 Titel 9 in acht genomen.

1.1 Algemene informatie

Mission statement

Hogeschool Rotterdam staat voor onderwijs dat kwalitatief hoogwaardig en inclusief is en studenten voorbereidt op een veranderend werkveld en een veranderende samenleving. Dat vertaalt zich naar contextrijk onderwijs waarin onderwijs, de beroepspraktijk en praktijkgericht onderzoek vervlochten zijn.

Kernactiviteiten

Hogeschool Rotterdam kent als kerntaak het opleiden van studenten naar bachelorniveau. Onderdeel van die strategie is het aanbieden van Ad-opleidingen voor doelgroepen voor wie het perspectief van het volgen van een vierjarige bacheloropleiding minder opportuun is (werkenden, mbo-instromers). Daarnaast biedt Hogeschool Rotterdam een select aantal masteropleidingen aan, gericht op beroepsuitoefening op zeer hoog en/of specialistisch niveau.

De opleidingen van de hogeschool, zoals in het Centraal Register Hoger Onderwijs (CROHO) gevestigd, omvatten de volgende sectoren:

- Hoger Pedagogisch Onderwijs
- Hoger Technisch Onderwijs
- Hoger Gezondheidszorg Onderwijs
- Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs
- Hoger Economisch Onderwijs
- Hoger Kunstenonderwijs

De hogeschool verzorgt 122 bekostigde opleidingen: 69 voltijd bacheloropleidingen, 11 duale bachelor-opleidingen en 42 deeltijd bachelor opleidingen. Daarnaast verzorgt de hogeschool 6 voltijd, 2 duale en 10 deeltijd masteropleidingen (waarvan 7 onbekostigd). Ook biedt de hogeschool AD-programma's aan: 10 in voltijd, 13 in deeltijd en 3 duaal.

Het aantal voltijd bacheloropleidingen is in 2016 enigszins gedaald. Oorzaak hiervan is het samenvoegen van de 'losse' bachelors van het Instituut voor Sociale Opleidingen tot de nieuwe, brede bachelor Social Work die in september 2016

is gestart. In de toekomst wordt een verdere daling van het aantal voltijd bachelors verwacht, mede door een landelijke herordening van economische opleidingen, waarbij het aantal opleidingen binnen dit domein sterk wordt gereduceerd.

Na een sterke daling van het assortiment duale bachelors in de afgelopen jaren, is het aanbod in 2016 gestabiliseerd. Het vinden van een betaalde, duale werkplek bleek de afgelopen (crisis)jaren niet altijd even eenvoudig voor studenten. Studenten die voorheen een duale opleiding zouden volgen, volgen nu vaak een voltijddoelstelling met stages.

Er is de laatste jaren een discussie gaande, zowel binnen HR als bij andere hogescholen, over de kwaliteit van het aanbod van deeltijddoelstellingen. Bij veel opleidingen zie we een daling in het aantal aanmeldingen, mede ingegeven door de crisis, concurrentie van commerciële partijen, onbekendheid van de doelgroep met deeltijddoelstelling en het instellen van het zogenaamde, hoge instellingscollegegeld door de minister. Daarnaast sluit het huidige deeltijddoelstelling van hogescholen nog niet altijd aan op de behoeften en wensen van werkenden die willen studeren.

Begin 2016 bleek dat het ministerie van OCW een positief oordeel heeft gegeven aan eerder ingediende plannen voor deelname aan pilots flexibilisering. Het ministerie is zeer te spreken over de integrale aanpak en de decentrale projectorganisatie van Hogeschool Rotterdam. Essentie is dat Hogeschool Rotterdam zich met een flexibel aanbod van grote modules richt op werkende volwassenen die zich willen op- en bijscholen. Hogeschool Rotterdam revitaliseert het deeltijddoelstelling. De kwaliteit van de opleidingen en de maatschappelijke relevantie staan hierbij centraal.

In de visie van HR wordt studeren naast het werk in samenhang beschreven in een zogenoemd 2 + 2 + 2 concept. Diplomagerichtheid is het uitgangspunt. Na een tweejarige Associate degree, kan in twee jaar een bachelordiploma worden behaald en waar mogelijk aansluitend nog een mastertraject worden vervolgd.

In het aanbod van deeltijd bacheloropleidingen is in 2016 een relatief kleine daling waar te nemen ten opzichte van 2015. Ook hier ligt de oorzaak in het samenvoegen van de 'losse' deeltijdbachelors van het Instituut voor Sociale Opleidingen tot de nieuwe, brede bachelor Social Work.

Hogeschool Rotterdam kent een gevarieerd aanbod van zowel beroepskwalificerende als specialiserende masteropleidingen, die in voltijd, deeltijd of duaal worden aangeboden. Het aanbod bedient zowel studenten die doorstromen uit de bachelor als studenten met werkervaring. Het College van Bestuur en de directies van de masteropleidingen van Hogeschool Rotterdam hebben gezamenlijk de ambitie om binnen een aantal jaar te komen tot een kleinschalig, maar hoogwaardig assortiment van masteropleidingen dat kan concurreren met praktijkgerichte universitaire masteropleidingen. Afsproken is dat zowel bestaande als eventuele nieuwe masteropleidingen voor topkwaliteit gaan (deze is door hen zelf te definiëren) en dat elke masteropleiding een duidelijke professionele identiteit (door)ontwikkelt met maximale relevantie voor de beroepspraktijk. In 2016 hebben de masteropleidingen binnen hun netwerk steeds intensiever kennis gedeeld en samengewerkt aan deze (door)ontwikkeling. Zo hebben ze verder uitwerking gegeven aan een gezamenlijke communicatie en profilering en verschillende bijeenkomsten georganiseerd rondom professionalisering en kennisdeling over specifieke onderwerpen. Het College van Bestuur en directeuren hebben zich nadrukkelijk verbonden aan de ambitie van de masteropleidingen; sinds september 2015 vindt drie keer per jaar een strategisch overleg plaats.

Het masternetwerk is aangesloten bij het Landelijk Platform Professionele Masters (LPPM). Het platform biedt ruimte voor kennisuitwisseling en advisering aan het bestuur van de Vereniging Hogescholen over te zetten stappen voor uitbouw van masteropleidingen. De hogescholen in dit platform werken samen aan de kwaliteit van het masteronderwijs en nauwe afstemming met het werkveld. Op 15 juni 2016 heeft het LPPM een publicatie gepresenteerd met Uitgangspunten voor Professionele Masters inclusief een Actieplan.

Praktijkgericht onderzoek

In 2015 heeft Hogeschool Rotterdam in gezamenlijkheid een visie en beleid op praktijkgericht onderzoek ontwikkeld waarin de impact van ons onderzoek op het onderwijs centraal staat. In 2016 is verder gewerkt aan de implementatie van de visie en het beleid. De vervlechting van onderzoek en onderwijs is nodig om als opleiding, kenniscentrum, Centre of Expertise en daarmee als hogeschool relevant te blijven. De samenhang tussen het onderzoek en onderwijs moet groter worden om de impact op het onderwijs te versterken en de kwaliteit daarvan te verhogen. In de onderwijsvisie wordt daarom gesproken over het aanbieden van contextrijk onderwijs waarin onderwijs, de beroepspraktijk en praktijkgericht onderzoek vervlochten zijn. Het gezamenlijke beleid van de hogeschool vraagt opleidingen en kenniscentra in interactie met de beroepspraktijk een gezamenlijke visie te ontwikkelen op de toekomst en uitdagingen van het betreffende werkveld en de betekenis daarvan voor huidige en toekomstige professionals. Deze visie geeft richting aan de ontwikkeling van het onderwijs en aan de programmering van het onderzoek.

Om de samenwerking tussen onderwijs en kenniscentra te bevorderen is de interne financieringswijze van de kenniscentra in 2016 gewijzigd. Kenniscentra krijgen vanaf 2016 geld vanuit de lumpsum financiering voor het aanstellen van lectoren, maar geen middelen voor het aanstellen van docentonderzoekers. Deze middelen zijn ondergebracht bij de opleidingen waarbij is afgesproken dat op hogeschoolniveau 10% van de totale loonsom van docerend personeel wordt besteed aan onderzoek. Het uitgangspunt van de 10% norm is dat kenniscentra, instituten en CoE's met elkaar afspraken maken over de inzet van onderzoekscapaciteit.

In 2015 heeft Hogeschool Rotterdam met dit beleid, de daarop ingerichte organisatie en systeem van kwaliteitszorg een positieve beoordeling gehad van de Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO). De hogeschool heeft de samenwerking richting deze validatie in 2016 voortgezet om het beleid verder te implementeren en te verkennen hoe samenwerking in de zeer verschillende dynamieken van onderwijs en onderzoek eruit kan zien. Het hiervoor ingestelde Regieorgaan Onderzoek en Onderwijs (RoOO) is in 2016 gecontinueerd. Het RoOO monitort de verdere ontwikkeling van het ingezette beleid, de werking van de bedachte structuur in de praktijk en de benodigde omslag in cultuur voor het onderzoek en begeleidt deze waar nodig.

In 2016 is binnen Hogeschool Rotterdam de professionele dialoog tussen onderzoekers, lectoren, onderwijsmanagers en directeuren gestimuleerd in verschillende bijeenkomsten, het kwaliteitszorgsysteem en HRM en publicatiebeleid verder ontwikkeld, kennisdeling versterkt en de 10% norm geëvalueerd. De hogeschool werkt naar een situatie waarin opleidingen, kenniscentra en CoE's samen werken aan contextrijk onderwijs. Afhankelijk van het studiejaar kan de samenwerking in intensiteit verschillen, waarbij een opbouw in intensiteit richting de latere studie jaren plaatsvindt (lezen van een artikel tot het kunnen opzetten van een klein onderzoek). Studenten, docenten, onderzoekers en professionals uit de beroepspraktijk werken samen aan vraagstukken uit de Rotterdamse omgeving.

Hogeschool Rotterdam heeft vijf kenniscentra en twee Centres of Expertise, waarin deze samenwerking en het praktijkgerichte onderzoek van de hogeschool gebundeld zijn rondom inhoudelijke thema's. De kenniscentra zijn Creating 010, Duurzame Havenstad, Business Innovation (voorheen Innovatief Ondernemerschap), Talentontwikkeling en Zorginnovatie, de CoE's zijn het Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie (EMI) en CoE RDM. In 2016 zijn verschillende lectoren aangenomen op voor de opleidingen en de stad belangrijke onderwerpen. Ook zijn weer succesvolle aanvragen voor externe financiering van onderzoeksprojecten gedaan door lectoren en docentonderzoekers.

Private activiteiten

De hogeschool onderneemt contractactiviteiten die niet uit publieke middelen bekostigd worden. Het college van bestuur draagt er zorg voor dat deze activiteiten passen binnen de missie van de hogeschool en in het verlengde van de onderwijsstaak staan door het expliciet benoemen van de doelstelling van private activiteiten in het Position Paper, het Focus-programma en het Protocol raad van toezicht en college van bestuur, ingegeven door de Branchecode goed bestuur hogescholen.

In navolging van deze branchecode draagt het college van bestuur tevens zorg voor een transparante toerekening van kosten van marktactiviteiten bij inzet van publieke middelen. Deze splitsing is primair gericht op een juiste scheiding van publieke en private middelen en het monitoren van de commerciële activiteiten die een beduidend hoger risico hebben qua omzet en resultaat dan de publieke activiteiten.

Door het formaliseren van kaders voor private activiteiten is een transparante toerekening van kosten aan de private activiteiten (als gebruik gemaakt wordt van publiek gefinancierde middelen) binnen de hogeschool geborgd. Bij de totstandkoming van deze kaders heeft de door de wetgever gevraagde toerekening van minimaal de kostprijs als belangrijkste uitgangspunt gediend.

Alle private activiteiten zijn integraal onderdeel van Stichting Hogeschool Rotterdam. De contractactiviteiten bestaan uit cursussen in het open aanbod, incompanytrajecten en onbekostigde masteropleidingen.

Uit 2012 is door het college van bestuur, in het kader van het Focus-programma, het principebesluit genomen te stoppen met een deel van de contractactiviteiten. Naast de huidige masteropleidingen zullen alleen die activiteiten die voldoende rendement opleveren en nadrukkelijk een link hebben met, dan wel een significante bijdrage kunnen leveren aan de publieke taakstelling worden voortgezet. Hierbij kan worden gedacht aan het verzorgen van nascholing, pre-masters en inhoustrainingen.

In 2016 is het besluit genomen om te stoppen met de online-variant van de Master Consultancy & Entrepreneurship die in Brazilië werd aangeboden. Aanleiding voor dit besluit waren problemen die werden geconstateerd ten aanzien van de borging van de kwaliteit van deze opleiding op basis van de rapportages van de Examencommissie. Het College van Bestuur heeft geoordeeld dat aan kwaliteit geen enkele concessie wordt gedaan en zag zich daarom genooddacht de opleiding te beëindigen. De betrokken studenten hebben een aanbod tot schadeloosstelling gekregen.

Het private resultaat 2016 is 0,1 miljoen euro negatief. Dit is met name het gevolg van éénmalige lasten in verband met het stopzetten van bovengenoemde online master in het buitenland.

Juridische structuur

Hogeschool Rotterdam heeft de rechtsvorm van een stichting. Het bevoegd gezag van deze stichting wordt gevormd door het college van bestuur dat verantwoording aflegt aan de raad van toezicht.

Organisatiestructuur

De dagelijkse leiding van de hogeschool is in handen van het college van bestuur. Het college van bestuur kent een voorzitter en twee leden. Daarnaast kent Hogeschool Rotterdam dertien onderwijsinstituten, vier diensten, vijf kenniscentra en twee Centres of Expertise. De hogeschool werkt samen in samenwerkingsverbanden met het Albeda College en Zadkine (Rotterdam Academy) en de STC-Group (Rotterdam Mainport University of Applied Sciences). Deze organisatieonderdelen hebben ieder een eigen directie. Voorts is sprake van samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam inzake de academische PABO, Codarts inzake het R'dam Arts & Sciences Lab en Kies op Maat

inzake de minoren. Het toezicht op het college van bestuur wordt vormgegeven door de raad van toezicht. Zie hiervoor tevens paragraaf 1.4 'Verslaggeving Helderheid'.

In 2016 werkten er gemiddeld 2.762 fte (gemiddeld 3.935 medewerkers) bij de hogeschool. Hiervan waren 39 fte direct betrokken bij de private activiteiten.

Profileringfonds

Hogeschool Rotterdam beschikt over een regeling profileringsfonds. De regeling voor toekenning van financiële ondersteuning wordt door de hogeschool uitgevoerd conform artikel 7.51 WHW. Financiële ondersteuning geldt voor studenten die door bijzondere omstandigheden (naar verwachting) langer studeren dan het aantal maanden gemengde studiefinanciering waar zij recht op hebben. Het betreft studenten die ingeschreven staan voor een opleiding waarvoor nog geen graad is verleend en waarvoor wettelijk collegegeld verschuldigd is. Het profileringsfonds heeft in 2016 337 duizend euro uitgekeerd. Er waren 104 aanvragen. Er zijn voor 101 studenten aanvragen toegekend (waarde van 360 duizend euro); er kunnen op één brief meerdere toekenningen plaatsvinden. Er is toegekend aan 100 EER studenten en 1 niet-EER student.

De financiële ondersteuning voor studenten wordt onderverdeeld in een drietal categorieën, te weten overmacht, bestuur en overige.

De gemiddelde hoogte en duur van de toegekende aanvragen in 2016 per categorie was:

Overmacht	€ 3333	8,7 maanden	97 toekenningen*
Bestuur	€ 3698	10,9 maanden	10 toekenningen*
Overige	€ 0	0,0 maanden	

* Één aanvraag kan leiden tot meerdere toekenningen

Belangrijkste elementen van het gevoerde beleid

Algemeen financieel beleid en resultaat

Evenals in andere jaren is ook in 2016 erop gestuurd om binnen de begroting te werken.

Het publieke resultaat is uitgekomen op 8,3 miljoen euro negatief. Het resultaat van privaat is uitgekomen op 0,1 miljoen euro negatief. Totaal leidt dit tot een negatief resultaat van 8,4 miljoen euro. In paragraaf 1.2 is een nadere toelichting op het resultaat opgenomen.

Het aantal bekostigde studenten is in 2016 met 1.087 gestegen ten opzichte van 2015 naar 26.500 studenten.

In de begroting 2016 heeft de hogeschool ingespeeld op de omvorming van studiefinanciering naar leenstelsel. Vanaf 2018 verwacht de hogeschool hiervoor extra baten. In 2015 tot en met 2017 heeft de hogeschool begroot om minimaal 16,5 miljoen euro vanuit het eigen vermogen in te zetten als investering in het onderwijs. Hiermee voldoet de hogeschool aan de oproep van het ministerie van OCW om, vooruitlopend op de baten uit het leenstelsel, eigen vermogen in te zetten.

Strategisch beleid

Hogeschool Rotterdam is sterk gericht op de grootstedelijke regio om haar heen. Dat houdt in dat het opleidingsaanbod is afgestemd op de brede arbeidsmarkt in deze regio en de hogeschool een opdracht heeft om bij te dragen aan het vergroten van het aantal hoger opgeleiden in de regio. Dat is geen eenvoudige opgave. Rotterdam kent

een relatief laaggeschoolde populatie en een grote culturele diversiteit. Waar in de andere grote steden steeds meer jongeren onderwijs op een hoger niveau volgen, blijft dit aantal achter, extra sterk in Rotterdam Zuid én onder jongeren van niet-westerse afkomst. Rotterdam is bovendien weliswaar een jonge stad maar bevindt zich wel in het hart van een vergrijzende regio. De komende jaren zullen er meer beroepskrachten op alle niveaus uitstromen dan dat er jongeren instromen. Bij een stijgende behoefte aan hoger opgeleiden zal dit vooral voor het hbo en wo betekenen dat de druk toeneemt. In het hele studiejaar 2016-2017 buigen werkgroepen die bestaan uit docenten, managers, adviseurs, lectoren en andere medewerkers van de hogeschool zich over vraagstukken rondom de thema's Organisatie, Professionaliteit, Leiderschapsontwikkeling en Spelregels.

Instroom

De instroom van het aantal studenten is in 2016 ten opzichte van 2015 met 403 studenten gestegen naar 9.460 studenten. Het grootste deel door een stijging bij het Instituut voor Gebouwde omgeving (opleiding vastgoed en makelaardij) en Willem de Kooning Academie (vormgeving: Lifestyle). Daartegenover laat het Instituut voor Gezondheidszorg een daling zien in de opleiding verpleegkunde en bij de opleiding human recourse management (Instituut voor Bedrijfskunde).

Activiteiten ter bevordering van studiesucces

Het diplomarendement wordt gevormd door het aandeel bachelorstudenten dat binnen een bepaald aantal jaren na instroom een einddiploma (bachelor) heeft behaald bij onze hogeschool. Voor een student telt in dit verband elk bachelordiploma bij Hogeschool Rotterdam; studenten die binnen Hogeschool Rotterdam overstapten naar een andere bacheloropleiding en daar hun diploma behaalden worden ook meegeteld in het rendement. In onderstaande tabel wordt zowel het rendement na vijf jaar, als na acht jaar per instroomcohort gepresenteerd (alle studenten die in het vermelde jaar instromen). De informatie is gebaseerd op interne cijfers.

Het rendement van bachelorstudenten die binnen vijf jaar afstuderen aan onze hogeschool daalde de afgelopen jaren sterk. Van de studenten die in cohort 2011 instroomden, wist 37,4% binnen vijf jaar een diploma te halen. Dit was bijna 11% lager dan de studenten van cohort 2007. De ontwikkeling van dit ankerpunt laat dus een zorgelijk beeld zien.

Acht jaar na start had bijna 60% van de studenten, die in 2004 startten met hun studie, een bachelorgraad behaald. Dit aandeel liep de jaren daarna terug naar 55% in cohort 2008. Ook hier is dus een daling waarneembaar; maar minder sterk dan bij het rendement na vijf jaar.

Rendement bachelorstudenten

Startjaar studie (Cohort)	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Rendement na 5 jaar</i>	48%	46%	43%	40%	37%
Startjaar studie (Cohort)	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Rendement na 8 jaar</i>	60%	57%	56%	55%	55%

Bron: Cockpit Studierendement – AIC Informatievoorziening

Definitie: Studenten die binnen 5 of 8 jaar een diploma haalden bij een bacheloropleiding bij Hogeschool Rotterdam.

Het rendement na 5 jaar verschilt duidelijk tussen mannen en vrouwen en tussen studenten die wel of geen niet-westerse migratieachtergrond hebben (dit is het geval als de student zelf of tenminste één van beide ouders is geboren in Afrika, Latijns-Amerika of Azië; exclusief Indonesië en Japan, inclusief China en Turkije).

Gekeken naar de vooropleiding van de student zien we dat beduidend meer mbo'ers uit cohort 2007 een bachelordiploma hadden behaald na vijf jaar (51,7%) dan havisten (44,5%). In de jaren die volgden ging het rendement van mbo'ers echter sterk achteruit – en veel sterker dan bij havisten. Daardoor verdampte de voorsprong die mbo'ers op havisten hadden bijna geheel (rendement in 2011 bij beide groepen 36%).

De achteruitgang in het studiesucces, in het bijzonder bij mbo'ers en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, baart de hogeschool zorgen. Ook de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aandacht gevraagd voor (de bedreigingen van) gelijke kansen in het onderwijs – uitgemond in het actieplan 'gelijke kansen in het onderwijs'. Onze hogeschool wil met bestaand en nieuw beleid een positieve impuls aan studiesucces geven. Bijvoorbeeld door focus te leggen op kwaliteit in de klas - waarbij aandacht is voor omgang met diversiteit – en door de aansluiting mbo-hbo te verbeteren, onder meer door het organiseren van schakelprogramma's voor studenten die de pabo willen doen of die een economische opleiding willen volgen.

Rendement na 5 jaar – bachelorstudenten	2007	2008	2009	2010	2011
Geslacht: Man	41,6%	37,9%	35,8%	33,3%	32,5%
Geslacht: Vrouw	56,0%	54,0%	50,5%	46,7%	42,6%
Herkomst: Nederlandse achtergrond	53,8%	52,9%	50,0%	46,7%	46,3%
Herkomst: Niet-westerse migratieachtergrond	34,6%	30,7%	27,4%	23,8%	21,8%
Vooropleiding: havo	44,5%	43,1%	39,4%	37,2%	36,1%
Vooropleiding: mbo	51,7%	45,9%	42,8%	40,5%	36,5%

Bron: Cockpit Studierendement – AIC Informatievoorziening

Definitie: Studenten die binnen 5 jaar een diploma haalden bij een bacheloropleiding bij Hogeschool Rotterdam.

Kwaliteit van het onderwijs

De kern van het in 2012 gestarte Focus-programma is de kwaliteit van de bacheloropleidingen. We gaan ervan uit dat een opleiding van goede kwaliteit is als:

1. de opleiding een goed kwaliteitsoordeel van deskundigen heeft gekregen (bij de accreditatie, in het bijzonder waar het gaat om het bereikte eindniveau),
2. de studenten tevreden zijn (zoals blijkt uit de score in de Nationale Studenten Enquête (NSE)),
3. de opleiding een goed niveau van studiesucces weet te realiseren (zoals blijkt uit rendementcijfers),
4. het werkveld en de alumni tevreden zijn over de aansluiting tussen opleiding en werkveld (zoals blijkt uit de HBO-monitor),
5. de docenten en medewerkers tevreden zijn (zoals blijkt uit het medewerkerstevredenheidsonderzoek).

We noemen dit de vijf ankerpunten van Hogeschool Rotterdam.

Ad 1. Kwaliteit van de opleidingen

Als we de resultaten overzien, kunnen we constateren dat de hogeschool in 2016 positief gescoord heeft. Er zijn geen onvoldoendes gehaald. Er waren door een herschikking van visitatiedata door de NVAO net als in 2015 veel minder visitaties dan in de twee voorgaande jaren: in 2016 zijn de master Physician Assistant, de master Sportfysiotherapie, de bachelor Lerarenopleidingen en de bachelor Technische Bedrijfskunde geaccrediteerd. In het najaar van 2016 heeft een aantal goed verlopen visitaties plaats gevonden. Hiervan worden de visitatierapporten en accreditatiebesluiten in de eerste helft van 2017 verwacht. Na 2016 neemt het aantal visitaties/accreditaties per jaar weer toe.

In september 2016 heeft de NVAO een nieuw beoordelingskader gepresenteerd. Er wordt nog steeds uitgegaan van vier standaarden. Het nieuwe kader beoogt ruimte te maken voor meer vertrouwen, meer eigenaarschap en minder administratieve lasten. Beoogd is dat dit zal ontstaan door minder voorschrijvend te zijn ten aanzien van de vorm van de zelfevaluatie en het visitatieprogramma en door terughoudend te zijn met het opvragen van aanvullende documenten. Nieuw is verder dat opleidingen studenten en/of de opleidingscommissies in de gelegenheid moeten stellen om een hoofdstuk in de zelfevaluatie te schrijven. Het nieuwe beoordelingskader treedt in de loop van 2017 in werking.

Ad 2. Studenttevredenheid

In 2016 deed ruim 41% van de studenten mee aan de Nationale Studentenenquête (NSE). De vraag naar de algemene waardering van de studenten voor hun opleiding wordt als een belangrijke indicator voor tevredenheid gezien. In lijn met voorgaande jaren steeg de tevredenheid over 'Je studie in het algemeen' verder naar 3,82 (op een schaal van 5). De tevredenheid van de studenten van de Ad-trajecten is in 2016 het meest gestegen. De masteropleidingen scoorden het hoogst in tevredenheid.

Ad 3. Studiesucces

Het rendement van bachelorstudenten die binnen vijf jaar afstuderen aan onze hogeschool daalde de afgelopen jaren sterk. Van de studenten die in cohort 2011 instroomden, wist 37,4% binnen vijf jaar een diploma te halen. Dit was bijna 11% lager dan de studenten van cohort 2007. De ontwikkeling van dit ankerpunt laat dus een zorgelijk beeld zien. De achteruitgang in het studiesucces, in het bijzonder bij mbo'ers en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, baart de hogeschool zorgen. Ook de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aandacht gevraagd voor (de bedreigingen van) gelijke kansen in het onderwijs – uitgemond in het actieplan 'gelijke kansen in het onderwijs'. Onze hogeschool wil met bestaand en nieuw beleid een positieve impuls aan studiesucces geven.

Zie hiervoor tevens de paragraaf 'activiteiten ter bevordering van studiesucces'

Ad 4. Het werkveld en de alumni

De tevredenheid die onze alumni over hun gevolgde opleiding hebben, wordt jaarlijks gemeten door de HBO-monitor. De resultaten van de HBO-monitor 2015 verschenen in 2016. Zij lieten zien dat het percentage afgestudeerden dat een jaar na hun afstuderen (zeer) tevreden was over hun opleiding is gestegen naar 62%. Verder viel op dat 70% van de studenten opnieuw voor dezelfde opleiding zouden kiezen en dat 64% van de studenten de opleiding zou aanraden aan familie en vrienden. Deze cijfers zijn positiever dan voorgaande jaren.

Naast vragen over de gevolgde opleiding stelt de monitor ook vragen over de arbeidsmarktintrede. De aansluiting tussen opleiding en werk kreeg een gemiddeld rapportcijfer van 6,9. Dit is een verbetering ten opzichte van voorgaande jaren. Op de arbeidsmarktpositie van onze alumni zijn veel factoren van invloed, zoals de economische situatie in de regio Rotterdam. Nadat de werkloosheid onder afgestudeerden in de periode 2010 tot 2013 geleidelijk is gestegen, is in 2014 voor het eerst een daling ingezet. Deze daling zet zich onder de afgestudeerden van collegejaar 2013-2014 door.

Ad 5. Medewerkerstevredenheid

In 2016 hebben 2.519 medewerkers van de hogeschool meegedaan aan het jaarlijkse Medewerkersonderzoek (MO), dit is een responspercentage van 72%. Uit het onderzoek blijkt dat 79% van de respondenten (zeer) tevreden is over hun werk bij Hogeschool Rotterdam. Hoewel dat een lichte daling is ten opzichte van vorig jaar (-3%), laat het onderzoek een positief beeld zien. Op vrijwel alle onderliggende thema's uit de vragenlijst is de tevredenheid – hogeschoolbreed – licht gestegen of gelijk gebleven. De winst is vooral geboekt op die thema's die medewerkers in hun directe nabijheid ervaren en waar hun eigen invloed het grootst is. Zo is men meer tevreden over de vrijheid om het werk in te delen en uit te voeren. Voor de docenten zijn deze twee vragen de grootste stijgers binnen het thema werk en perspectief. Dit is een positieve ontwikkeling gezien de meer decentrale koers die hogeschool Rotterdam

heeft ingezet. Thema's die lager scoren, gaan vaak over zaken die veel medewerkers wat meer als veraf ervaren, zoals werkomstandigheden en middelen en zorgen dus voor een daling op het totaal.

Kwaliteit en studiesucces

De hogeschool heeft in 2015 een aantal beleidsinitiatieven genomen die in 2016 verder zijn uitgewerkt:

- Extra investeringen in het onderwijs

Vanaf 2015 zijn extra middelen vrijgemaakt uit de reserves van Hogeschool Rotterdam om zo in de begroting meer middelen beschikbaar te hebben voor kwaliteit en studiesucces. De verwachting is dat vanaf 2018 door het ministerie van OCW extra middelen worden toegekend als gevolg van de middelen die beschikbaar komen door de invoering van het sociaal leenstelsel.

Het investeringsschema ziet er als volgt uit:

<i>Bedragen * € 1 miljoen</i>	2015	2016	2017	Totaal
Inzet eigen vermogen leenstelsel	3,5	6,0	7,0	16,5
(Inzet) resultaat 2014	3,5	0,8	0,3	4,6
(Inzet) resultaat 2015			-2	-2
Totaal	7,0	6,8	5,3	19,1

* Afwijking van de begroting wordt in drie jaren gecompenseerd in het eigen vermogen.

Voor 2014 is dit 4,6 miljoen euro in de periode 2015-2017; voor 2015 is dit 3,4 miljoen euro negatief voor de periode 2017-2019

De daadwerkelijk ingezette investeringen zijn uiteindelijk gecorrigeerd voor de afwijking van het behaalde jaarresultaat ten opzichte van de begroting.

- Aandacht voor de aansluiting mbo-hbo

Het aantal studenten dat met een diploma de hogeschool verlaat daalt echter in de hele Randstad (Vereniging Hogescholen, 2015, Elffers 2016, SCP 2016). De kloof tussen studenten met en zonder migrantenachtergrond wordt bovendien groter, evenals de kloof tussen havisten en mbo-ers. Om onze hoge ambities waar te maken, moeten we daarom meer aandacht besteden aan wat er beter kan in de kern van ons onderwijs: de interactie tussen docenten en studenten in de klaslokalen. Op basis van deze analyse (Bormans et al., 2015) zijn we in gesprek gegaan met docenten vanuit alle locaties van de hogeschool en is een voorstel gedaan voor het vervolgprogramma, dit werd het programma Binding.

- Programma Binding

Het programma 'Binding en Studiesucces' heeft het verhogen van het studiesucces als doel. Om dit te bereiken wordt ingezet op verbetering van de didactische en pedagogische vaardigheden van docenten. Dit werd gedaan door hierover de discussie in de hogeschool te organiseren, onze regels en organisatie aan te passen zodat deze niet belemmerend maar ondersteunend werkt en door opleidingen en docenten die als voorlopers optreden actief te ondersteunen en faciliteren. Deze activiteiten worden middels verschillende projecten gerealiseerd.

- Studiekeuzecheck

In 2014 is het aanmeldbeleid voor aankomend studenten veranderd. Het is de bedoeling dat studenten zich voor 1 mei aanmelden (lotingstudies hanteren soms een nog vroegere datum). Bij aanmelding na 1 mei kan een instelling de student weigeren of aanvullende eisen stellen. Een aantal opleidingen van Hogeschool Rotterdam koos ervoor dit te doen. Deze opleidingen worden 'selectieve opleidingen' genoemd.

Daarnaast is het voor het hoger onderwijs verplicht om een studiekeuzecheck aan te bieden, die voor de meeste aanmelders een verplichte toelatingseis vormt. Bij Hogeschool Rotterdam bestaat de Studiekeuzecheck (SKC) in ieder geval uit een gesprek van een docent/studieloopbaanbegeleider met de aanmelder. Daarnaast kan er nog aanvullende informatie gevraagd worden zoals een digitale check, een motivatiebrief of andere opdracht. Tijdens het (studiekeuzeadvies)gesprek wordt besproken of zowel de aanmelder als de hogeschool vinden dat dit de beste opleidingskeuze is. Het doel van de SKC is dat de juiste student op de juiste plek terecht komt en dat daardoor minder studenten de verkeerde studie kiezen (uitval- en switchgedrag terugdringen).

Na het gesprek krijgt de aanmelder een advies. Dat kan positief of negatief zijn. Bij selectieve opleidingen én aanmelding na 1 mei, is dit advies bindend. De aanmelder kan niet starten met de gekozen studie bij een negatief advies als hij zich na 1 mei heeft aangemeld voor een hbo opleiding.

Onderstaande tabel laat zien dat er jaarlijks met meer dan 12.000 aanmelders een studiekeuzecheck is gedaan. In veel gevallen kregen zij een positief advies. Een negatief advies was vaak niet bindend. Een wezenlijke verandering in 2016 is de mogelijkheid om – naast positief of negatief – het advies 'positief met aandacht' te geven. Gemiddeld 12% van de aanmelders kreeg dit advies. Sommige instituten maakten veelvuldig gebruik van deze mogelijkheid, terwijl andere instituten helemaal geen 'positief met aandacht' gaven.

	Studiejaar 2014	Studiejaar 2015	Studiejaar 2016
SKC plichtige aanmeldingen	15.954	18.715	18.118
Aanmelders die SKC deden	12.893	12.674	12.376
Positief studiekeuzeadvies	11.972 (93% van alle SKC's)	11.936 (94% van alle SKC's)	10.140 (82% van alle SKC's)
Positief met aandacht (alleen in 2016)			1.547 (12%)
Negatief studiekeuzeadvies	921 (7% van alle SKC's)	738 (6% van alle SKC's)	689 (6%)
Negatief bindend studiekeuzeadvies	42	68	68

Bron: interne cijfers HR, Concernstaf Onderzoek & Analyse

Centres of Expertise

- RDM Centre of Expertise

RDM Centre of Expertise (RDM CoE) is – naast EMI dat zich op Rotterdam Zuid richt – het expertisecentrum van de hogeschool dat zich richt op ons speerpunt Haven. Vanaf thuisbasis RDM Rotterdam op Heijplaat, midden in die haven, wordt door studenten, docenten, onderzoekers en professionals uit het bedrijfsleven samengewerkt aan technische innovaties voor de verduurzaming van haven en stad. RDM CoE heeft daarin de rol van facilitator voor het realiseren van contextrijk onderwijs. Dit betekent bijdragen aan de ontwikkeling van labs, proeftuinen, afstudeerateliers en werkplaatsen. Verder ontzorgt RDM CoE de opleidingen in de meerjarige verbinding met partners in het werkveld en projectmanagement.

- **Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie (EMI)**

Het Expertisecentrum Maatschappelijke Innovatie (EMI) richt zich op Rotterdam Zuid. Rotterdam is de meest sociaal-dynamische stad van Nederland. Sociale en culturele pioniers met ondernemersgeest roemen de vrije ruimte in de stad om nieuwe dingen te doen. Met een sterk veranderde bevolkingssamenstelling en een enorme bouw- en ontwerpdrift is Rotterdam een stad die zichzelf steeds opnieuw uitvindt. De problematische kant hiervan is dat een deel van haar bewoners de veranderingen niet heeft kunnen bijbenen en grote sociale en economische achterstand heeft opgelopen. Vooral Rotterdam Zuid kenmerkt zich door een hardnekkige stapeling van complexe problemen op sociaal, economisch en fysiek gebied. Het oplossen hiervan vraagt niet alleen tijd, maar ook meer samenhang in deskundigheid; een andere inzet van middelen en goed op praktijkvragen gericht onderzoek.

Hogeschool Rotterdam werkt samen met andere hogescholen in drie Centres of Expertise: Deltatechnologie (HZ University of Applied Sciences), Logistiek (Hogeschool van Amsterdam) en Automotive (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Fontys Hogescholen).

Assortiment

Het aantal voltijd bacheloropleidingen is in 2016 enigszins gedaald. Oorzaak hiervan is, zoals eerder genoemd, het samenvoegen van de 'losse' bachelors van het Instituut voor Sociale Opleidingen tot de nieuwe, brede bachelor Social Work die in september 2016 is gestart. In de toekomst wordt een verdere daling van het aantal voltijd bachelors verwacht, mede door een landelijke herordening van economische opleidingen, waarbij het aantal opleidingen binnen dit domein sterk wordt gereduceerd.

Hogeschool Rotterdam kent een gevarieerd aanbod van zowel beroepskwalificerende als specialiserende masteropleidingen, die in voltijd, deeltijd of duaal worden aangeboden.

Het aanbod bedient zowel studenten die doorstromen uit de bachelor als studenten met werkervaring. Het College van Bestuur en de directies van de masteropleidingen van Hogeschool Rotterdam hebben gezamenlijk de ambitie om binnen een aantal jaar te komen tot een kleinschalig, maar hoogwaardig assortiment van masteropleidingen dat kan concurreren met praktijkgerichte universitaire masteropleidingen.

Afgesproken is dat zowel bestaande als eventuele nieuwe masteropleidingen voor topkwaliteit gaan (deze is door hen zelf te definiëren) en dat elke masteropleiding een duidelijke professionele identiteit (door)ontwikkelt met maximale relevantie voor de beroepspraktijk. In 2016 hebben de masteropleidingen binnen hun netwerk steeds intensiever kennis gedeeld en samengewerkt aan deze (door)ontwikkeling. Zo hebben ze verder uitwerking gegeven aan een gezamenlijke communicatie en profilering en verschillende bijeenkomsten georganiseerd rondom professionalisering en kennisdeling over specifieke onderwerpen. Het College van Bestuur en directeuren hebben zich nadrukkelijk verbonden aan de ambitie van de masteropleidingen, sinds september 2015 vindt drie keer per jaar een strategisch overleg plaats.

Het masternetwerk is aangesloten bij het Landelijk Platform Professionele Masters (LPPM). Het platform biedt ruimte voor kennisuitwisseling en advisering aan het bestuur van de Vereniging Hogescholen over te zetten stappen voor uitbouw van masteropleidingen. De hogescholen in dit platform werken samen aan de kwaliteit van het masteronderwijs en nauwe afstemming met het werkveld. Op 15 juni 2016 heeft het LPPM een publicatie gepresenteerd met Uitgangspunten voor Professionele Masters inclusief een Actieplan.

Onderzoeksbeleid: Praktijkgericht onderzoek in relatie tot onderwijs

In 2015 heeft Hogeschool Rotterdam in gezamenlijkheid een visie en beleid op praktijkgericht onderzoek ontwikkeld waarin de impact van ons onderzoek op het onderwijs centraal staat. In 2016 is verder gewerkt aan de implementatie

van de visie en het beleid. De vervlechting van onderzoek en onderwijs is nodig om als opleiding, kenniscentrum, Centre of Expertise en hogeschool relevant te blijven. De samenhang tussen het onderzoek en onderwijs moet groter worden om de impact op het onderwijs te versterken en de kwaliteit daarvan te verhogen. In de onderwijsvisie wordt daarom gesproken over het aanbieden van contextrijk onderwijs waarin onderwijs, de beroepspraktijk en praktijkgericht onderzoek vervlochten zijn. Het gezamenlijke beleid van de hogeschool vraagt opleidingen en kenniscentra in interactie met de beroepspraktijk een gezamenlijke visie te ontwikkelen op de toekomst en uitdagingen van het betreffende werkveld en de betekenis daarvan voor huidige en toekomstige professionals. Deze visie geeft richting aan de ontwikkeling van het onderwijs en aan de programmering van het onderzoek.

Om de samenwerking tussen onderwijs en kenniscentra te bevorderen is de financieringswijze van de kenniscentra in 2016 gewijzigd. Kenniscentra krijgen vanaf 2016 geld vanuit de lumpsum financiering voor het aanstellen van lectoren maar geen middelen voor het aanstellen van docentonderzoekers. Deze middelen zijn ondergebracht bij de opleidingen waarbij is afgesproken dat op hogeschoolniveau 10% van de totale loonsom van docerend personeel wordt besteed aan onderzoek. Het uitgangspunt van de 10% norm is dat kenniscentra, instituten en CoE's met elkaar afspraken maken over de inzet van onderzoekscapaciteit.

Organisatieontwikkeling

▪ Economisch domein

Vanaf september 2017 zitten alle economische opleidingen van de hogeschool op één plek, op de Kralingse Zoom en zijn herkenbaar zijn als Rotterdamse opleidingen met een eigen signatuur (couleur locale), een vernieuwde onderwijsvisie, goed georganiseerd, in een passende huisvesting.

Veranderingen in het economisch beroepenveld volgen elkaar in hoog tempo op. De behoefte aan basiskennis blijft, maar tegelijkertijd ontstaan allerlei nieuwe inzichten en hebben we professionals nodig die anticiperen op die continu veranderende omgeving. Wij leiden studenten op die in een steeds veranderende omgeving business opportuniteiten zien en deze weten in en om te zetten in commercieel aantrekkelijke, winstgevende, efficiënte en duurzame organisaties. Onze onderwijsvisie draait om onderwijs in kleine groepen, een sterke relatie tussen onderwijs en beroepspraktijk, interactieve werkvormen, themablokken, minder herkansingen en het (beperkt) mogen compenseren van onvoldoendes.

Om het bovenstaande te realiseren is, in vervolg op de in juni 2014 verschenen beleidsnotitie, in 2015 gewerkt aan de nadere uitwerking. Verschillende werkgroepen, waaronder Communicatie, ICT, Onderwijs & Ondersteuning, Fysieke omgeving, Internationalisering, Externe betrekkingen en Kwaliteitszorg hebben onderzoek gedaan, zodat de basisvoorwaarden aanwezig zijn om deze ambitie te kunnen waarmaken. Bij aanvang van het studiejaar 2015 zijn twee opleidingen met een aanpast programma gestart dat het studiesucces moet bevorderen. De focus ligt hierbij op de eerste twee studiejaar. De resultaten hiervan worden goed gemonitord en zijn veelbelovend.

Passende huisvesting is een van de vereisten van de realisatie van de nieuwe Rotterdam Business School. De eisen en wensen aan de nieuwbouw zijn in 2015 verder uitgewerkt in een voorlopig ontwerp door de architect, in samenwerking met de opleidingen en de Facilitaire dienst en IT.

Daarbij waren vanaf augustus de eerste fysieke veranderingen zichtbaar: de verhuizingen binnen de locaties op de Kralingse Zoom en de Max Euwelaan én naar de tijdelijke huisvesting in het World Trade Center. Vervolgens is de sloop gestart van een bouwdeel van de Kralingse Zoom.

Vanaf september 2017 zullen meer dan tienduizend studenten op de Kralingse Zoom terecht kunnen in een inspirerende en academische studieomgeving.

▪ Kwaliteit Werkt Samen (KWS): reorganisatie van de diensten

Per 1 januari 2015 is de reorganisatie van de stafdiensten (KWS) operationeel geworden. Het jaar 2016 stond voor de diensten in het teken van de verdere uitwerking van de uitgangspunten van KWS. Daarbij is gekomen tot een eerste

inventarisatie van de basisdienstverlening van de diensten, waarbij gebruik gemaakt is van input vanuit het onderwijs. Daartoe is gestart met een Dienstverleningsraad in oprichting, een raad waarin de belangrijkste doelgroepen van de dienstverlening binnen de hogeschool zijn vertegenwoordigd.

In het kader van kwaliteitszorg is het aantal teams en afdelingen dat de processen door Certiked gecertificeerd heeft, verder gestegen. Daarnaast is er dienstenoverstijgende werkgroep kwaliteitszorg ingesteld.

Op het gebied van professionalisering is er een vervolg gegeven aan het leiderschapstraject voor managers en directeuren en is onder andere gesproken over de kernwaarden die van belang zijn voor het gewenste dienstverlenende gedrag.

Medio 2016 zijn de contouren neergezet van de wijze waarop de dienstverlening wordt aangeboden en op welke plaats, zowel organisatorisch als fysiek, dit gebeurt (klantnabij). Tevens is gekeken op welke wijze belangrijke (hogeschoolbrede) processen worden georganiseerd, welke programma's en processen daarbij centraal staan en de wijze waarop deze worden aangestuurd. Hiermee zijn de diensten weer een stap verder in de integrale benadering van de serviceverlening aan onderwijs en onderzoek, zowel in het werk als in de organisatie. Dat dit proces ook doorloopt na de officiële looptijd van KWS (2015/2016) is vanzelfsprekend, zeker daar de uitgangspunten van de Strategische Agenda een prominente plek in de dienstverlening hebben. Eind 2016 is de evaluatie van KWS gestart.

De diensten hebben tevens gezamenlijk een jaarplan en een begroting voor 2017 opgesteld.

Mensen en middelen

De lasten voor lonen en salarissen zijn in 2016 met ruim 14,1 miljoen euro gestegen in vergelijking met 2015. Omdat er zowel meer docenten als meer ondersteunde medewerkers zijn aangesteld, zijn de kosten van personeel in loondienst gestegen.

De kosten voor personeel niet in loondienst zijn substantieel gedaald, mede door de invoering van de wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties), waardoor externe medewerkers in dienst zijn gekomen. Het totaal van personeel niet in loondienst is 4,8 miljoen euro lager dan 2015, een vermindering met 22%.

In 2016 steeg het gemiddelde verzuimpercentage naar 4.6%, (2015: 4.3%). Verzuim vanwege psychische klachten vormt een groeiend aandeel. Om die reden is in het najaar van 2016 een groot project gestart "Verzuim in beeld". Aan het management is in overzichtelijke dashboards data verstrekt over verzuim, kosten, werkdruk en arbeidsgerelateerd verzuim. Aan de hand hiervan worden nadere analyses gemaakt en wordt een plan gemaakt om het verzuim terug te dringen.

In 2016 is met een aantal medewerkers een vertrekregeling (vaststellingsovereenkomst) overeengekomen. De kosten hiervan, het 'eigenrisicodragerschap' van de hogeschool voor de kosten van WW en de bovenwettelijke WW, zijn in 2016 fors gestegen ten opzichte van 2015. De hogeschool richt zich op preventie en beheer van de WW-lasten, waarmee vorm wordt gegeven aan goed werkgeverschap en duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Sinds 1 augustus 2015 ontvangt iedere medewerker in het kader van duurzame inzetbaarheid een persoonlijk DI-budget. Hierbij gelden twee voorwaarden: de aanstellingsomvang moet minstens 0,4 fte zijn en de medewerker moet van de laatste vijf jaar minstens drie jaar in het hbo werkzaam zijn. Het budget bedraagt 40 uur (deeltijd naar rato). Voor werknemers die de AOW-gerechtigde leeftijd binnen tien jaar bereiken geldt een aanvullende regeling. Medewerkers kunnen de uren inzetten voor bijvoorbeeld het herstel van balans tussen werk en privé, studieverlof of zorgverplichtingen. Ultimo 2016 hadden de medewerkers van de hogeschool bijna 32 duizend uren niet gebruikt. In 2017 zal de regeling worden geëvalueerd.

Huisvesting

De locaties van de hogeschool zijn alle gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de oost-west metrolijn, ook wel bekend als de KennisAs van de stad. Deze ontwikkeling heeft gezorgd voor een optimale bereikbaarheid van de verschillende locaties van de hogeschool en heeft geleid tot een goede zichtbaarheid van de hogeschool in de stad.

Het huisvestingsbeleid van de afgelopen jaren heeft sterk in het teken gestaan van het accommoderen van de sterke groei van de hogeschool. Om deze groei op te vangen heeft de hogeschool de afgelopen jaren diverse huurlocaties in de portefeuille opgenomen. Deze huurlocaties vormen de 'flexibele schil' van de vastgoedportefeuille.

De vastgoedportefeuille bestaat uit 17 locaties en heeft een totale omvang van ca. 183.000 m² BVO. De huurcomponent hiervan heeft een omvang van ca 33%. Hiervan wordt de helft (circa 9.700 m²) verhuurd aan het Albeda College op de locatie RDM.

Bij aanvang van het collegejaar 2017-2018 zal de nieuwbouw op de locatie Kralingse Zoom in gebruik worden genomen. Het gevolg is dat de huurlocaties van WTC Rotterdam, Vasteland en Oceaanhuis medio 2017 worden verlaten en de omvang van de flexibele schil in de loop van 2017 daalt van ca. 33% naar ca. 28%. De omvang van de vastgoedportefeuille stijgt naar ca. 189.000 m² BVO.

Toegankelijkheid van de instelling

Onderwijs is bij Hogeschool Rotterdam toegankelijk voor een ieder die aan de gestelde eisen voldoet. De toelatingsvoorwaarden per opleiding zijn gepubliceerd op de website, www.hr.nl.

Internationalisering

In 2016 is het werken aan internationalisering doorontwikkeld en heeft Hogeschool Rotterdam een gezamenlijk begrippenkader gevormd. Begin 2016 namen het Centre of International Affairs (CoIA) en het lectoraat Internationalization of Higher Education het initiatief een nieuw platform samen te stellen. Dit 'inspiratieplatform' bestaat uit onderwijsmanagers, coördinatoren en de CvB-voorzitter. In het platform zijn alle instituten van de hogeschool vertegenwoordigd. Samen geven de leden vorm aan de tactiek en strategie van de hogeschool op dit onderwerp. Het platform kwam naast het platform van coördinatoren internationalisering te staan, dat kennis en kunde over de uitvoering van het beleid deelt. Halverwege 2016 heeft de Stuurgroep International Affairs zichzelf opgeheven en is een Directietafel Internationalisering gevormd, met nieuwe leden van andere instituten en kenniscentra.

Opleidingen van Hogeschool Rotterdam geven zelf invulling aan internationalisering, vanuit het oogpunt van onderwijskwaliteit. Zij kiezen zelf welke onderwijsinstellingen in het buitenland interessante partners zijn voor hun onderwijs en voor de mobiliteit van studenten en docenten. Het scala aan partnerinstellingen is daarom zeer breed. Een overzicht van de uitwisseling van studenten tussen Hogeschool Rotterdam en internationale onderwijsinstellingen is opgenomen in het jaarverslag van de hogeschool.

Hogeschool Rotterdam participeert in het Holland Scholarship, een beurs van het ministerie van OCW én 48 Nederlandse hogescholen en universiteiten. De beurs is voor talentvolle studenten die willen studeren, stage willen lopen of onderzoek willen doen buiten de Europese Economische Ruimte (EER). Hogeschool Rotterdam stelt jaarlijks beurzen voor inkomende en uitgaande studenten beschikbaar. Voor het Holland Scholarship gelden speciale criteria; een selectiecommissie bestaande uit collega's van opleidingen en CoIA bepaalt welke studenten de beurs krijgen. Hogeschool Rotterdam heeft in het startjaar 2016-2017 vier beurzen voor uitgaande studenten en elf voor inkomende studenten toegekend.

Klachten en geschillen

De hogeschool heeft één digitaal loket voor allerlei klachten, variërend van klachten over ongewenst gedrag tot klachten over een besluit van de examencommissie: het Bureau Klachten en Geschillen (BKG). Behalve voor klachten is het BKG ook het loket voor geschillen.

Hogeschool Rotterdam hanteert daarvoor de volgende reglementen:

- het college van beroep voor de examens
- de geschillenadviescommissie
- het college van beroep voor het hoger onderwijs (in hoger beroep)
- de commissie klachtenprocedure ongewenst gedrag
- de algemene klachtencommissie personeel
- reglementen inzake klachten van privaatrechtelijke aard, voor zowel studenten als personeel.

In het jaarverslag 2016 van de hogeschool is in paragraaf 4.3 verslag gedaan over de ingediende klachten en geschillen.

1.2 Toelichting op het resultaat

In deze toelichting worden de belangrijkste financiële ontwikkelingen op hoofdlijn toegelicht.

Het financiële resultaat voor 2016 is 8,4 miljoen euro negatief. Dit resultaat ligt 0,6 miljoen euro boven het begrote resultaat 2016 van 9,0 miljoen negatief. Dit wordt veroorzaakt door het volgende:

- De totale baten (288,4 miljoen euro) zijn 5,7 miljoen euro hoger dan begroot onder andere vanwege:
 - grotere opbrengst college- en examengelden (+2,4 miljoen euro) door met name een groter aantal studenten dan begroot per 1 oktober;
 - hogere opbrengst werk voor derden (+0,7 miljoen euro) door extra projecten bij het Instituut voor Communicatie, Media & Informatietechnologie, de Willem de Kooning Academie en het Instituut voor Gezondheidszorg;
 - extra subsidies (+0,6 miljoen euro), o.a. bij het Kenniscentrum Zorginnovatie;
 - extra realisatie van Erasmusbeurzen (+0,2 miljoen euro).
- De totale personeelslasten (225,5 miljoen euro) zijn 5,3 miljoen euro hoger dan begroot onder andere vanwege:
 - hogere salarislasten (+5,7 miljoen euro) door de cao-verhoging;
 - vaststellingsovereenkomsten en vrijstelling van werkzaamheden (+1,0 miljoen euro);
 - substitutie van personeel niet in loondienst door eigen personeel (+1,0 miljoen euro);
 - lagere kosten (-0,6 miljoen euro) voor personeel niet in loondienst;
 - per saldo lagere lasten voor reservering vakantiedagen / DI-uren, voorzieningen wachtgeld, WIA en jubilea (-0,5 miljoen euro);
 - lagere scholingslasten (-0,2 miljoen euro).
- Lagere afschrijvingskosten (totaal 16,9 miljoen euro) van -0,5 miljoen euro onder andere vanwege lagere investeringen dan begroot.
- Lagere huisvestingslasten (-1,0 miljoen euro) m.n. door lagere energie- en waterkosten (-0,8 miljoen euro) en lagere huurlasten (-0,5 miljoen euro). De totale huisvestingslasten bedragen 17,3 miljoen euro;
- De overige lasten van in totaal 36,8 miljoen euro zijn 1,2 miljoen euro hoger dan begroot met name vanwege:
 - hogere lasten (+0,6 miljoen euro) voor fiscaal- en managementadvies;
 - hogere lasten (+0,4 miljoen euro) inzake samenwerking met Braziliaans opleidingsinstituut INEPAD.

- o Hogere dotatie voorziening profileringsfonds als gevolg van meer toezeggingen door het fonds (+0,1 miljoen euro)

Het resultaat 2015 bedroeg 12,9 miljoen euro negatief. Dit betekent dat in 2016 een opstap in het financiële resultaat van 4,5 miljoen euro gemaakt is, wat vooral tot uitdrukking komt op de volgende items:

- een toename van de baten met 7,8 miljoen euro,
- een toename van de personele lasten met 5,3 miljoen euro,
- hogere afschrijvingslasten ter waarde van 0,4 miljoen euro,
- lagere huisvestingslasten met een impact van 0,9 miljoen euro,
- lagere overige lasten van 1,4 miljoen euro.

In onderliggende paragrafen wordt nader ingegaan op deze afwijkingen. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ten opzichte van het voorgaande jaar ongewijzigd.

Exploitatie

De totale baten nemen met 7,8 miljoen euro toe ten opzichte van 2015.

- De rijksbijdragen stijgen met 3,0 miljoen euro ten opzichte van 2015. De normatieve rijksbijdrage steeg met 2,3 miljoen euro als gevolg van meer bekostigde studenten en graden, een hoger bedrag voor de prestatiebekostiging en een lagere prijs door met name een negatieve volumecompensatie. De aanvullende rijksbijdrage was in 2016 circa 0,7 miljoen euro hoger. Dit is te verklaren door meer inzet bij project BOSS (0,5 miljoen euro) en een hogere bijdrage voor lerarenbeurzen van 0,2 miljoen euro.
- De collegegelden zijn 3,9 miljoen euro hoger dan in 2015, door een groei van de studentenpopulatie en de stijging van het wettelijk vastgestelde collegegeldtarief, alsmede een stijging van de instellingscollegegeldtarieven.
- De baten werk in opdracht van derden liggen 1,2 miljoen euro boven het niveau van 2015. Dit is het gevolg van een toename van de baten uit contractonderwijs (0,9 miljoen euro) met name bij het Instituut voor Gezondheidszorg, het Instituut voor Lerarenopleidingen en het Instituut voor Sociale Opleidingen. De overige baten uit werk voor derden zijn gestegen met 0,3 miljoen euro vooral door een toename bij de Rotterdam Business School.
- Het totaal aan overige baten is met 0,2 miljoen euro gedaald ten opzichte van 2015. Deze afname is opgebouwd uit 0,4 miljoen euro lagere huuropbrengsten en 0,2 miljoen euro lagere opbrengst uit detachering van personeel met name bij het Instituut voor Gezondheidszorg. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een toename van de vrijwillige studentbijdragen voor leermiddelen (0,4 miljoen euro) met name bij de Rotterdam Academy en de Willem de Kooning Academie.

Ten opzichte van 2015 zijn de personeelslasten toegenomen met 5,3 miljoen euro tot 225,5 miljoen euro. Deze stijging wordt verklaard door:

- Stijging van de eigen (primaire) personeelslasten: een toename met 14,1 miljoen euro ten opzichte van 2015. Deze salarislasten van eigen personeel zijn toegenomen als gevolg van een grotere formatie en door cao-wijzigingen. In 2015 was sprake van hogere personeelslasten en lasten voor zowel een reservering a;s een voorziening voor duurzame inzetbaarheidsuren van 2,9 miljoen euro. In 2016 is hier slechts 0,5 miljoen aan lasten voor gemaakt. Daarnaast was er in 2015 sprake van het vormen van een reservering voor de loonruimteovereenkomst van 0,9 miljoen euro. Deze loonruimte is in 2016 ten laste van de in 2015 gevormde balanspost uitgekeerd.

De overige personeelslasten zijn met bijna 8,6 miljoen euro afgenomen, verklaard door:

- Personeel niet in loondienst daalt met 4,8 miljoen euro als gevolg van het beleid 'meer inzet eigen personeel';

- Minder lasten voor dotaties personele voorzieningen (0,6 miljoen euro), vooral door een lagere dotatie aan de voorziening wachtgelden t.o.v. 2015 (-0,4 miljoen euro) en een vrijval van de voorziening jubileumuitkeringen van 0,2 miljoen euro;
- De overige personeelslasten zijn 3,2 miljoen euro lager, door de boekhoudkundige verwerking van vertrekregelingen uit 2015, die in dat jaar nog onder 'overige personele lasten' werden verwerkt, maar in 2016 in de reguliere salarislasten DOP en AOP zijn opgenomen. Daarnaast is sprake van een daling van de dotatie personele voorzieningen van 0,6 miljoen euro, onder meer als gevolg van het 2015 vormene van een voorziening voor duurzame inzetbaarheid. Voorts zijn de scholingslasten 0.8 miljoen euro lager.

De afschrijvingslasten van 2016 zijn met 0,4 miljoen euro toegenomen, onder andere doordat de afschrijvingstermijn van de in 2015 geactiveerde onderhoudsinvesteringen in 2016 is ingegaan. Voorts is er in 2016 sprake van een inhaalafschrijving van 0,1 miljoen euro op locatie WTC, omdat hier een verbouwing ten behoeve van tijdelijke huisvesting is gerealiseerd.

De huisvestingslasten nemen met 0,9 miljoen euro af tot 17,3 miljoen euro. Dit is te verklaren door een lagere dotatie voorziening asbestverwijdering van 0,3 miljoen euro, lagere huurlasten (0,2 miljoen euro) en lagere kosten voor onderhoud van 0,2 miljoen euro. De overige huisvestingslasten dalen ten opzichte van 2015. Dit is het gevolg van verhuisbewegingen in 2015 (0,2 miljoen euro)

De overige lasten nemen af met 1,7 miljoen euro. Opvallende mutaties zijn:

- hogere advieskosten (+1,6 miljoen euro) door fiscaal- en managementadvies bij AIC;
- lagere kosten (-0,6 miljoen euro) voor studentenvoorzieningen;
- lagere aanschafkosten (-0,3 miljoen euro) apparatuur en inventaris bij met name het Instituut voor Engineering & Applied Sciences;
- hogere dotatie (+0,3 miljoen euro) aan het afstudeerfonds;
- hogere kosten (+0,3 miljoen euro) voor leermiddelen bij met name de Willem de Kooning Academie, het Instituut voor Commercieel Management en het Instituut voor Lerarenopleidingen;
- hogere kosten (+0,1 miljoen euro) voor uitbestede onderwijs bij het Instituut voor Gezondheidszorg;
- de overige overige lasten dalen als gevolg van een eenmalige fiscale reservering in 2015.

Voorts is in 2016 een reservering (0,5 miljoen euro) in de overige lasten opgenomen voor ontvangen maar nog niet gealloceerde facturen.

Balans

Het balanstotaal is met 18,7 miljoen euro toegenomen tot 195,2 miljoen euro.

Activa

- De post materiële vaste activa is met 2,5 miljoen euro toegenomen tot 125,0 miljoen euro. In 2016 is voor 24,9 miljoen euro geïnvesteerd (incl. gereedmelding van 5,5 miljoen euro). Er is 5,5 miljoen euro geïnvesteerd in gebouwen, waaronder voor de renovatie van de gevel en installaties van locatie Academieplein, en 4,2 miljoen euro in inventaris en apparatuur. Het werk in uitvoering van 15,2 miljoen euro heeft voor het grootste deel betrekking op de herontwikkeling van de locatie Kralingse Zoom.
- De vorderingen zijn afgenomen met 0,1 miljoen euro tot 36,5 miljoen euro. Dit is met name het gevolg van een daling van de debiteurenstand (niet studenten) met 0,5 miljoen euro. De vordering op studenten (inclusief voorziening wegens oninbaarheid) neemt toe met 1,0 miljoen euro. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het aantal studenten en een stijging van de collegegeldtarieven.
- De liquide middelen zijn in 2016 ten opzichte van 2015 met 16,2 miljoen euro toegenomen tot 33,6 miljoen euro. Dit is het gevolg van een positieve operationele cash flow die met name wordt veroorzaakt door een positief exploitatieresultaat exclusief afschrijvingskosten en mutaties voorzieningen (9,3 miljoen euro) en een toename van de kortlopende schulden (4,3 miljoen euro). Daarnaast is sprake van investeringsuitgaven (19,4 miljoen euro) die meer dan volledig worden afgedekt door de inkomende kasstroom vanwege het afsluiten van een langlopende lening (22,0 miljoen euro). Het restende deel van de lening zal in 2017 worden geïnvesteerd.

Passiva

- Het eigen vermogen neemt per saldo af met het resultaat van 8,4 miljoen euro negatief tot 58,6 miljoen euro.
- De bestemmingsreserve voor private activiteiten is 1,3 miljoen euro negatief. De bestemmingsreserve privaaf bestaat uit de cumulatieve resultaten van contract-onderwijsactiviteiten die in het verlengde liggen van de publieke taak.
- De voorzieningen stijgen met 0,2 miljoen euro ten opzichte van 2015. De grootste mutaties betreffen de dotatie van de voorziening wachtgelden van 2,2 miljoen euro en de dotatie van 0,7 miljoen euro aan de voorziening WIA / eigenrisicodragerschap WGA. Daar tegenover staan onttrekkingen van in totaal 2,6 miljoen euro, waarvan 2,0 miljoen bij de voorziening wachtgelden. Deze onttrekking is voor een bedrag van 0,9 miljoen euro het gevolg van een herclassificatie van de schulden ten behoeve van de verplichtingen uit de 'regeling voor vervroegd uittreden' (RVU).
- De kortlopende schulden stijgen met 5,3 miljoen euro. Dit wordt onder andere verklaard door 0,6 miljoen euro hogere crediteurenpositie en een toename met 0,9 miljoen euro van de te betalen loonbelasting. De vooruitontvangen college- en les gelden stijgen met 2,7 miljoen euro door meer collegegeld betalende studenten en een hoger tarief in 2016. Voorts is de bovengenoemde herclassificatie uit de voorziening wachtgelden een verklaring voor de stijging van de kortlopende schuld.

Solvabiliteit

Het vermogen van de hogeschool is als gevolg van het negatieve resultaat afgenomen. Dit is beleid van de hogeschool geweest. Door de invoering van het leenstelsel verwacht de hogeschool vanaf 2018 een substantieel hogere rijksbijdrage van het ministerie van OCW. Vooruitlopend op deze extra middelen heeft de hogeschool, in overeenstemming met het verzoek van OCW aan het hoger onderwijs, ervoor gekozen om minimaal 16,5 miljoen euro uit het vermogen in te zetten voor het onderwijs in de periode 2015-2017. Het doel is deze middelen in te zetten om de kwaliteit van het onderwijs voor de studenten die onder het sociaal leenstelsel vallen te verhogen.

Het werkelijke resultaat is minder negatief dan begroot. De solvabiliteit (op basis van eigen vermogen inclusief voorzieningen gedeeld door balanstotaal) is gedaald, maar blijft met 36% ruim boven de door het ministerie van OCW vastgestelde minimum grenswaarde van 30%. De solvabiliteit (gemeten als eigen vermogen gedeeld door totaal vermogen) daalt naar 30% en ligt hiermee nog net in de normrange van 30-40%.

De current ratio, een belangrijke graadmeter voor de liquiditeit, is in 2016 gestegen van 0,55 naar 0,68 en voldoet daarmee ruimschoots aan de eis dat de score hoger moet zijn dan 0,5. De toename van de ratio is met name te verklaren door de hierboven toegelichte tijdelijke stijging van de liquide middelen.

Analyse van de financieringsstructuur (beleggen en belenen)

De hogeschool is, vanwege de gunstige leencondities bij de Staat, in 2015 overgegaan tot schatkistbankieren. Schatkistbankieren houdt in dat de hogeschool de middelen aanhoudt bij het ministerie van Financiën. In 2015 heeft de hogeschool in verband met de (ver)bouwplannen op onder andere de Kralingse Zoom een vastrentend krediet van 40,8 miljoen euro aangetrokken. Het betreft één lening van 32 miljoen euro met een looptijd van 21 jaar en één lening van 8,8 miljoen euro met een looptijd van 5 jaar. Dit krediet heeft de hogeschool verkregen van de Staat der Nederlanden en is vanaf 2016 in tranches ontvangen. Ultimo 2016 is een bedrag van 21,9 miljoen euro van deze leningen opgenomen.

Naast de leningen beschikt de hogeschool over een rekening-courantkrediet met variabele rente bij de Staat der Nederlanden van 10 miljoen euro. Hiervan is in 2016 geen gebruik gemaakt. In 2016 heeft de hogeschool geen gebruik gemaakt van derivaten. Alle overtollige middelen zijn als liquide middelen aangehouden bij de Staat der Nederlanden.

Conform regelgeving van OCW heeft de hogeschool in 2016 haar treasurywettelijkte aangepast. De hogeschool heeft hiermee aan de in 2016 van toepassing zijnde regelgeving voldaan.

Ontwikkelingen van de studentenaantallen

De studentaantallen van 2016 zijn opgenomen conform het assurancerapport van de accountant over de stand van 1 oktober 2016. De instroom is ten opzichte van 2015 (9.543) met 370 studenten toegenomen tot 9.913 studenten. Het aantal afstudeerders is gestegen van 4.808 in 2015 naar 4.922 in 2016.

Het verloop van het aantal ingeschreven bekostigde studenten per 1 oktober is als volgt:

Jaar	Bekostigd	Bekostigingsjaren verbruikt	Niet-bekostigd	Totaal
2010	23.545	5.387	1.439	30.371
2011	24.410	5.557	1.449	31.416
2012	24.636	6.000	1.361	31.997
2013	24.646	7.173	1.063	32.882
2014	25.121	8.229	1.055	34.405
2015	25.413	8.840	1.184	35.447
2016	26.500	9.402	1.242	37.144

Bekostigde studenten zijn studenten die binnen het hoger onderwijs voor bacheloropleidingen, Ad's en enkele masteropleidingen, voor maximaal vier jaar bekostigd worden. De studenten die de vier bekostigingsjaren verbruikt hebben voor de bacheloropleidingen in het hoger onderwijs worden niet bekostigd. Na het behalen van de graad (met uitzondering van de Ad's) wordt nog één bekostigingsjaar ontvangen.

De niet-bekostigde studenten bestaan uit een drietal categorieën (aantallen 2016):

1. studenten die reeds een bachelor- of mastergraad behaald hebben (306),
2. studenten waarvan hun inschrijving geen eerste inschrijving is (704),
3. studenten die niet voldoen aan de nationaliteitsvereiste en/of woonplaatsbeginsel en overige (232).

De studenten van categorie 1 en 3 betalen zelf de lasten (instellingscollegegeld). De studenten in categorie 2 ontvangen onderwijs om niet, conform wetgeving.

1.3 Treasury

De hogeschool heeft, onder andere als gevolg van het uitkomen van de Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016, het treasurystatuut in 2016 aangepast. Het beleid is gericht op het optimaliseren van de financieringsstructuur van de hogeschool en het beperken van financiële risico's. De hogeschool kwalificeert als niet-professionele belegger. Het treasurystatuut is op 15 december 2016 goedgekeurd door de raad van toezicht.

De hogeschool is eind 2015 overgegaan op schatkistbankieren en heeft derhalve alle financiële middelen ondergebracht bij de Staat der Nederlanden. Hoewel de Staat der Nederlanden geen bankinstelling is, voldoet de hogeschool door het schatkistbankieren per definitie aan de regeling beleggen, lenen en derivaten van OCW.

1.4 Verslaggeving Helderheid

In de notitie 'Helderheid in de bekostiging van het hoger onderwijs' uit 2003 en de aanvullende notitie uit 2004 staat informatie over de interpretatie en het toepassen van de bekostigingsregels. Het gaat daarbij om regels voor de tellingen van de bekostigingsparameters van 1 oktober 2003 en volgende jaren.

In 2004 is een 'Bekostigingsoverleg' met het hoger onderwijs gevoerd. Het overleg moest duidelijkheid geven over ongewenste neveneffecten en administratieve lasten van de maatregelen. De notitie 'Helderheid' behandelt hoe de bestaande onhelderheid in de bekostiging kan verdwijnen. Deze notitie vult de notitie uit 2003 aan. De notities behandelen deze thema's waar bij de bekostigingscontrole aandacht aan wordt besteed:

1. Uitbesteding van onderwijs,
2. Investeren van publieke middelen in private activiteiten,
3. Het verlenen van vrijstellingen,
4. Bekostiging van buitenlandse studenten,
5. Collegegeld niet betaald door de student zelf,
6. Studenten volgen modules van opleidingen,
7. De student volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven,
8. Bekostiging van maatwerktrajecten,
9. Bekostiging van het kunstonderwijs.
10. Aantal voor de bekostiging mee te tellen studenten

Onderstaand volgt een uiteenzetting van de thema's, toegespitst op de situatie bij Hogeschool Rotterdam.

1. Uitbesteding van onderwijs.
Uitbesteding van onderwijs aan een niet bekostigde instelling, vindt niet plaats. Onder eigen verantwoordelijkheid van de hogeschool vindt verregaande samenwerking plaats met het Scheepvaart en Transport College (STC) respectievelijk de ROC's Albeda College en Zadkine. De samenwerking met het STC betreft specifiek op de haven

gerichte opleidingen en valt in het publieke gedeelte van de activiteiten van STC. Met betrekking tot de opleidingen bij de Rotterdam Mainport University (RMU) wordt de rijksbijdrage ontvangen door de hogeschool en deels afgedragen aan het STC ter dekking van de lasten. Het onderwijscurriculum wordt vastgesteld door de stuurgroep. In deze stuurgroep is een voorzitter / lid van elk college van bestuur opgenomen. Derhalve kan worden geconcludeerd dat Hogeschool Rotterdam de kern van het onderwijs verzorgt. Het samenwerkingsverband heeft geen apart logo, de student schrijft zich ook in bij Hogeschool Rotterdam. In 2016 is gestart met het herdefinieren van de condities waarin de samenwerking met STC wordt weergegeven. Het Instituut voor Lerarenopleiding werkt samen met de Erasmus Universiteit aan de Academische PABO. De hogeschool ontvangt de totale baat en compenseert de Erasmus Universiteit voor haar aandeel in de opleiding. Voorts werkt de hogeschool samen met de ROC's Albeda College en Zadkine met betrekking tot de Ad-opleidingen. Er is hier geen sprake van uitbesteding. Het instituut 'Willem de Kooning Academie' werkt samen met de Erasmus Universiteit Rotterdam en Codarts in het Rotterdam Arts & Sciences Lab (RASL). Het RESL biedt een double degree-programma aan voor studenten met een gericht inhoudelijk en faciliterend programma, deze aanpak is een unicum in Nederland. Uitgangspunt is een vijfjarig programma waarin de student twee bacheloropleidingen aan de Erasmus Universiteit, Codarts en Willem de Kooningacademie kan combineren.

2. Investeren van publieke middelen in private activiteiten.
Hogeschool Rotterdam heeft in het Focus-programma aangegeven dat er een keuze is gemaakt voor een publiek profiel en het centraal stellen van voltijd bacheloronderwijs.
De hogeschool werkt met en binnen het vastgestelde kader privaat. Hiermee wordt zeker gesteld dat alle kosten en investeringen die voor private activiteiten worden gemaakt volledig aan die activiteiten worden toegerekend. Registratie van private cursisten vindt plaats in een aparte cursistenadministratie.
3. Het verlenen van vrijstellingen.
De student vraagt vrijstellingen zelf aan. De examencommissie van de opleiding is verantwoordelijk voor het toetsen van de aanvraag en het toekennen hiervan.
4. Bekostiging van buitenlandse studenten vindt slechts plaats binnen de daartoe bestemde regels.
Er zijn uitwisselingsovereenkomsten met buitenlandse instellingen gesloten voor Nederlandse studenten die op uitwisseling gaan en vice versa. Voor het overzicht van de uitwisselingsovereenkomsten verwijzen wij naar het niet-financiële jaarverslag. De hogeschool bemiddelt voor niet-EER-studenten in de huisvesting. Indien een buitenlandse student bij Hogeschool Rotterdam studeert in het kader van een uitwisselingsprogramma, wordt hij ingeschreven in de aparte cursistenadministratie.
5. Collegegeld niet betaald door de student zelf.
Hogeschool Rotterdam beschikt over een noodfonds. Het geld uit dit noodfonds komt niet uit publieke middelen. Derhalve compenseert Hogeschool Rotterdam geen studenten voor het collegegeld met publieke middelen. Hogeschool Rotterdam heeft tevens een profileringsfonds. Het profileringsfonds biedt studenten financiële ondersteuning bij het niet kunnen behalen van het diploma binnen de termijn van gemengde studiefinanciering, zoals lidmaatschap van het bestuur van een studentenorganisatie, ziekte, zwangerschap, bijzondere familieomstandigheden etc. Aanvraag en uitkering vinden plaats conform de Uitvoeringsregeling Profileringsfonds Financiële Ondersteuning Studenten. Artikel 4 van de uitvoeringsregeling geeft aan dat de omvang van de financiële ondersteuning in principe gelijk is aan de studiefinanciering die betrokkene geniet als hij daarop aanspraak zou maken. Voorts wordt voor thuiswonende studenten in bepaalde gevallen een forfaitair bedrag van 250 euro per maand gehanteerd. Er is dus geen sprake van het betalen van collegegeld.

6. Studenten volgen modules van opleidingen.
Studenten van buiten Hogeschool Rotterdam die het traject Kies op Maat volgen, kunnen binnen de hogeschool modules volgen (minoren). Indien dit het geval is, vindt inschrijving plaats in de cursistenadministratie.
7. De student volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven.
Het risico hierop is zeer klein, de student schrijft zich immers in via Studielink.
8. Bekostiging van maatwerktrajecten.
Voor zover er sprake is van bekostiging van maatwerktrajecten vindt dit plaats binnen de private activiteiten. Binnen de uitvoering van de publiek bekostigde opleidingen worden geen maatwerktrajecten uitgevoerd.
9. Bekostiging van het kunstonderwijs
Dit punt uit de notitie helderheid is niet meer van toepassing, de bekostiging van het kunstonderwijs is niet anders dan de bekostiging van het overige onderwijs.
10. Aantal voor de bekostiging mee te tellen studenten
Hogeschool Rotterdam registreert een student die voldoet aan alle inschrijvingsvoorwaarden en waarbij tevens aan alle bekostigingsvoorwaarden is voldaan als bekostigd student in BRONHO. Een met goed gevolg afgelegd examen zal eveneens als bekostigd worden geregistreerd in BRONHO als aan alle bekostigingsvoorwaarden is voldaan.

1.5 Vooruitblik

De hogeschool werkt sinds september 2016 aan de uitwerking van de opgaven van de strategische agenda. Het college van bestuur heeft in een open uitnodiging alle belangstellenden in de organisatie gevraagd haar te adviseren over een aantal thema's.

In het hele studiejaar 2016-2017 buigen in totaal 4 werkgroepen, bestaande uit docenten, managers, adviseurs, lectoren en andere medewerkers van de hogeschool zich over eerdergenoemde vraagstukken rondom de thema's Organisatie, Professionaliteit, Leiderschapsontwikkeling en Spelregels. Het college van bestuur hecht veel belang aan de functie van een grote multisectorale hogeschool, zeker gelet op de grootstedelijke context waarin de hogeschool werkt. De meerwaarde blijkt bijvoorbeeld uit het multidisciplinaire onderwijs en de onderzoeksprogramma's rondom de vraagstukken van de Rotterdamse haven en van Rotterdam-Zuid. Om die meerwaarde én haar Rotterdamse profilering nog meer te versterken, gaan werkgroepen aan de slag met een advies rondom de invulling van de volgende drie thema's: Internationalisering, Nieuwe bedrijvigheid en ICT in het onderwijs. Ook zijn externe adviseurs Winnie Sorgdrager en Farid Tabarki, ervaringsdeskundigen met kennis van het hoger onderwijs, organisatie-inrichting en ontwikkelingen in de samenleving, gevraagd om met de hogeschool mee te denken. Met dit traject koerst de hogeschool naar een nieuw strategisch plan.

De werkwijze is nieuw, spannend en leerzaam voor de hogeschool. Het college van bestuur hecht veel waarde aan zowel de opbrengsten van de werkgroepen als aan de ervaringen van dit proces. Op basis van de adviezen van de werkgroepen en input van de centrale medezeggenschapsraad neemt het college besluiten. Indien de besluiten afwijken van de gegeven adviezen, zal het college dit expliciet beargumenteren. De resultaten zijn tevens pijlers voor het nieuwe strategische plan van de hogeschool, het zgn. instellingsplan. Dit wordt gepresenteerd op de jaaropening in september 2017.

Door middel van het jaarverslag 2015 heeft de hogeschool in 2016 de uitkomsten van de prestatieafspraken verantwoord. De hogeschool heeft de afspraken, met uitzondering van die rond studiesucces, behaald. De

eindbeoordeling van deze afspraken heeft inmiddels plaatsgevonden. Op basis van deze eindbeoordeling heeft de hogeschool een korting van 1,8 miljoen euro op het budget voor onderwijskwaliteit en studiesucces van 2017 gekregen. In de begroting 2017 is hier rekening mee gehouden.

De komende jaren vormt de overheid studiefinanciering om tot leenstelsel. Pas vanaf 2018 kunnen hogescholen en universiteiten de opbrengsten van die omvorming gebruiken voor het onderwijs. Hogeschool Rotterdam heeft in 2014 besloten niet tot 2018 te wachten, maar per 2015 de investeringen in het onderwijs te verhogen. In de periode 2015 tot en met 2017 investeert de hogeschool daarom minimaal 16,5 miljoen euro extra uit het eigen vermogen in de kwaliteit van het onderwijs. In 2017 wordt, als onderdeel van de inzet van deze 16,5 miljoen euro, 7,0 miljoen euro extra aan het eigen vermogen onttrokken ten behoeve van het onderwijs. Per saldo leidt dit, als gevolg van een compensatie van de resultaatmutaties uit 2014 en 2015, tot een begroot resultaat voor 2017 van 6,1 miljoen euro negatief.

De begroting (op hoofdlijnen) is onderstaand opgenomen:

Begroting 2017

(x € 1000)

Baten

Rijksbijdrage	207.003
College- en examengelden	69.404
Opbrengsten werk voor derden	4.849
Opbrengst private activiteiten	4.733
Overige opbrengsten	<u>8.183</u>

Totaal 294.172

Lasten

- primaire personele Lasten	208.446
- personeel niet in loondienst	12.280
- overige personeelslasten	<u>7.830</u>

Totaal personele lasten 228.556

Huisvestingslasten 18.000

Beheerslasten 29.132

Overige lasten 6.806

Afschrijvingen 17.417

Totaal 299.911

Exploitatieresultaat voor financiële baten en lasten **-5.739**

Financiële baten en lasten -340

Exploitatieresultaat na financiële baten en lasten -6.079

Bovenstaande begroting is goedgekeurd door de raad van toezicht in de vergadering van 15 december 2016.

1.6 Continuïteitsparagraaf

De continuïteitsparagraaf gaat in op de wijze waarop het bestuur omgaat met de financiële gevolgen van het gevoerde en te voeren beleid. Ook wordt zicht geboden op het verwachte exploitatieresultaat in de komende jaren en de ontwikkeling van de vermogenspositie.

De continuïteitsparagraaf is opgebouwd uit de Gegevensset (A) en Overige Rapportages (B). De volgende gegevens volgen deze indeling. De cijfers zijn ontleend aan de begroting 2017, inclusief de meerjarenbegroting 2018-2020, die door de raad van toezicht is goedgekeurd op 15 december 2016.

A1. Kengetallen

Kengetal (stand 31/12)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Personele bezetting in FTE:	2.699	2.711	2.766	2.789	2.829	2.829
Management/directie	188	191	191	191	191	191
Onderwijzend personeel	1.691	1.665	1.713	1.741	1.776	1.776
Wetenschappelijk personeel	28	31	31	31	31	31
Overige medewerkers	792	813	831	827	832	832
Studentaantallen	37.144	37.102	37.102	37.102	37.102	37.102
Onderwijzend personeel/Totaal	62,7%	61,4%	61,9%	62,4%	62,8%	62,8%

Toelichting op de kengetallen

- In het kader van het Focus-programma is gewerkt aan een toename van de verhouding van personeel in loondienst ten opzichte van personeel niet in loondienst en zijn de beheerslasten afgebouwd. De vrijkomende ruimte is ingezet voor onderwijzend personeel. Dit resultaat is in 2016 behaald en zal de komende jaren worden gecontinueerd. De hierboven gepresenteerde personeelsformatie is gecorrigeerd voor verlof (zoals SOP-regeling, ouderschaps- en zwangerschapsverlof).
- Het totale studentaantal (inclusief nieuwe instroom, exclusief septemberstakbers) is in 2016 37.111. Voor 2017 en verder zijn de studentaantallen conform de meerjarenbegroting 2017 opgenomen. De verwachting is dat deze aantallen stabiel blijven

A2. Balans

ACTIVA	2016	2017	2018	2019	2020	2021
VASTE ACTIVA						
Immateriële VA						
Materiële VA	125.036	146.369	144.317	142.735	141.888	141.041
Financiële VA						
TOTAAL VASTE ACTIVA	125.036	146.369	144.317	142.735	141.888	141.041
VLOTTENDE ACTIVA						
Voorraden						
Vorderingen	36.635	38.010	38.510	38.510	38.510	38.510
Effecten						
Liquide middelen	33.586	22.279	23.776	22.970	22.128	19.087
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	70.221	60.289	62.286	61.480	60.638	57.597
TOTAAL ACTIVA	195.257	206.658	206.603	204.215	202.526	198.638
PASSIVA						
EIGEN VERMOGEN						
Algemene reserve	55.327	50.891	54.905	56.658	57.996	59.215
Bestemmingsreserve publiek	4.699	2.814	1.589	1.020	449	0
Bestemmingsfonds publiek	90	90	90	90	90	90
Bestemmingsreserve privaat	-1.491	-1.249	-1.038	-821	-588	-358
Totaal EIGEN VERMOGEN	58.625	52.546	55.546	56.947	57.947	58.947
VOORZIENINGEN	12.058	13.781	14.015	14.015	14.015	14.015
LANGLOPENDE SCHULDEN	21.950	40.755	36.966	33.178	29.389	25.600
KORTLOPENDE SCHULDEN	102.624	99.576	100.076	100.076	100.076	100.076
TOTAAL PASSIVA	195.257	206.658	206.603	204.215	201.426	198.638

* De cijfers 2016 betreft de jaarrekening 2016, vanaf 2017 is de begroting opgenomen, gecorrigeerd voor het verschil tussen de in de begroting opgenomen prognose en de daadwerkelijke realisatie.

Toelichting op de balans

- De mutaties in de materiële vaste activa betreffen de investeringen in huisvesting en inventarissen, minus de afschrijvingen en eventuele desinvesteringen. De stijging van de post materiële vaste activa in 2016 is voornamelijk het gevolg van het afronden van de nieuwbouw op locatie Kralingse Zoom. In 2017 zijn de investeringen hoger dan de afschrijvingen, waardoor de post materiële vaste activa stijgt en in 2018 tot en met 2021 wordt minder geïnvesteerd dan afgeschreven.
- De resultaten vanuit de staat van baten en lasten zijn verwerkt in het eigen vermogen. In 2017 is een negatief resultaat begroot als gevolg van de inzet vanuit het eigen vermogen vooruitlopend op de baten uit het leenstelsel.

Dit verklaart de afname van het eigen vermogen. Vanaf 2018 verwacht de hogeschool de extra gelden als gevolg van het leenstelsel. De begrote resultaten zijn dan positief, waardoor het eigen vermogen licht groeit.

- De voorziening asbestverwijdering daalt in de periode tot en met 2019 naar nihil. De verwachting is dat de voorziening voor de duurzame inzetbaarheid zal stijgen als gevolg van een toename in de deelnemers. De overige voorzieningen zijn naar verwachting stabiel.
- De langlopende schuld bij de Staat der Nederlanden wordt in 2017 volledig opgenomen. Hierna volgt de aflossing van deze schuld.

Hogeschool Rotterdam beschikt niet over een bestemmingsfonds privaat. Daarom is onder deze noemer de bestemmingsreserve privaat ondergebracht.

A3. Staat/Raming van Baten en Lasten

BATEN	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rijksbijdrage	201.855	207.003	219.884	218.269	219.255	219.255
Overige overheidsbijdragen en subsidies	2.777	3.553	3.553	3.553	3.553	3.553
College- cursus-, les- en examengelden	67.118	69.404	70.280	70.915	70.915	70.915
Baten werk in opdracht van derden	10.068	9.582	9.259	9.000	9.078	9.078
Overige baten	6.586	4.630	4.773	4.786	4.776	4.776
TOTAAL BATEN	288.404	294.172	307.749	306.523	307.577	307.577
LASTEN						
Personeelslasten	225.511	228.556	232.015	233.918	237.319	237.319
Afschrijvingen	16.939	17.417	17.729	16.988	16.673	16.673
Huisvestingslasten	17.343	18.000	17.409	17.528	17.232	17.232
Overige lasten	36.852	35.938	37.264	36.377	35.060	35.079
TOTAAL LASTEN	296.645	299.911	304.417	304.811	306.284	306.303
Saldo Baten en lasten	-8.241	-5.739	3.332	1.712	1.293	1.274
Saldo financiële bedrijfsvoering	-155	-340	-332	-312	-293	-274
Saldo buitengewone baten en lasten	0	0	0	0	0	0
TOTAAL RESULTAAT	-8.396	-6.079	3.000	1.400	1.000	1.000

Toelichting op de meerjarenraming van baten en lasten

De hogeschool heeft de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in zowel het onderwijs als in de gebouwen. In 2014 is besloten om vanaf 2015 extra geld aan de reserves van de hogeschool te onttrekken om extra te investeren in de kwaliteit van het onderwijs. Vanaf 2018 zullen naar verwachting meer overheidsmiddelen beschikbaar komen als gevolg van de invoering van het leenstelsel. De hogere begroting krijgt daarmee een structureel karakter.

Voor 2017 zijn de totale baten voor 5,8 miljoen euro hoger begroot dan de realisatie 2016. Dit is een toename van 2,0 % tot 294,2 miljoen euro. Deze stijging wordt als volgt verklaard:

- De rijksbijdrage stijgt met 5,1 miljoen euro als gevolg van zowel een hogere prijs, als stijgende studentenaantallen en stijging in de bekostigde graden (t-2 financiering). Voorts is een bedrag van 2,2 miljoen euro opgenomen voor de regeling compensatie Pabo-opleidingen. In 2016 was deze regeling nog niet van toepassing. Daarnaast is er in 2017 sprake van een korting op de rijksbijdrage als gevolg van het niet behalen van de prestatieafspraken in 2015. De korting betreft een bedrag van 1,8 miljoen euro.

- De overige overheidsbijdragen en subsidies (waaronder de derde geldstroom en contractactiviteiten) stijgen meerjarig als gevolg van de hogere geprognosticeerde studentaantallen.
- De opbrengst collegegelden stijgt met 2,3 miljoen euro tot 69,4 miljoen euro als gevolg van stijgende studentaantallen en tarieven.
- De overige inkomsten (baten in opdracht van derden en overige baten) dalen met 2,4 miljoen euro. Gezien de onzekerheid van deze post is deze conservatief begroot

Over de jaren 2017 tot en met 2021 laten de totale baten ten opzichte van 2016 een oplopende reeks zien tot en met 2019 en daarna een stabiele baat gelijk aan 2019.

Deze stijging komt met name door hogere rijksbijdrage als gevolg van stijgend aantal inschrijvingen en graden en vanaf 2018 een hogere baat in verband met verwachte middelen vanuit het leenstelsel.

De rijksbijdrage en overige baten zijn onder meer afhankelijk van de conjunctuur en van het regeringsbeleid. De hogeschool houdt rekening met een mogelijke afname van deze inkomsten door de inzet van personeel met tijdelijke contracten. Met de instituten en diensten is de afspraak gemaakt dat het aandeel flexibele formatie ongeveer 20% zal bedragen. De instituten hebben als norm een AOP-aandeel van 21% van de totale formatie personeel in loondienst bij het instituut.

De personele lasten laten een meerjarige stijging zien. De last voor personeel in loondienst wordt voor 2017 begroot op 208,4 miljoen euro. Dit bedrag is 14,6 miljoen euro hoger dan het bedrag begroot in 2016. De groei betreft zowel DOP (9,2 miljoen euro) als AOP (5,4 miljoen euro). Deze groei kan worden verklaard door een prijsstijging van ongeveer 11,5 miljoen euro inclusief de 2% stijging zoals beschreven bij de bepaling van de rijksbijdrage en een volumecomponent van 41 fte voor een bedrag van 3,1 miljoen euro.

De in 2017 begrote lasten voor personeel niet in loondienst nemen af tot een bedrag van 12,3 miljoen euro. Een belangrijke oorzaak hiervan is de gewijzigde wetgeving rond de inzet van zzp'ers, als gevolg waarvan een substantieel aantal in 2016 in vaste dienst is gekomen.

De afschrijvingslasten blijven grosso modo op het niveau van 2016 van 16,9 miljoen euro. In 2018 stijgen ze naar 17,7 miljoen euro in 2018 en dalend naar 16,8 miljoen euro in 2020. De huisvestingslasten blijven meerjarig in lijn met 2017. Door verhuwbewegingen naar de nieuwbouw zijn de lasten in 2017 eenmalig hoger. De huisvestingsratio (huisvestingslasten + afschrijving gebouwen en terreinen ten opzichte van de totale lasten) blijft onder de genswaarde van OCW van 15%. Als gevolg van de (volledige) opname van de lening in 2017, zullen de financiële lasten stijgen. Meerjarig dalen deze lasten door de aflossingen die conform aflossingsschema voldaan zullen worden.

Voor de goede orde wijzen wij de lezer erop, dat voorgaande meerjarenbegroting uitgaat van de huidige (bekende) wet- en regelgeving en hierin slechts de financiële effecten van beleidsvoorstellen in zijn opgenomen indien deze voorstellen zijn goedgekeurd door het college van bestuur. Het risico is groot dat de realisatie daarvan in de toekomst altijd zal afwijken, mede omdat de praktijk weerbarstig is. Er is in dit verslag niet gewerkt met scenario's, evenmin hebben wij aan de accountant opdracht gegeven om bovenstaande meerjarenbegroting te controleren.

De meerjarenbegroting is onderdeel van de Planning en controlcyclus van Hogeschool Rotterdam. Bij goedkeuring van de jaarrekening wordt de meest actuele versie goedgekeurd door de raad van toezicht.

B1. Intern risicobeheersings- en controlesysteem

Het college van bestuur en de raad van toezicht komen eens per kwartaal samen om (onder andere) de financiële gang van zaken te bespreken. Daarnaast bespreekt het college van bestuur periodiek (minimaal eens per kwartaal) de uitputting van de middelen ten opzichte van de begroting met de directies van de hogeschool.

Voorts is een risk manager / interne accountant aangesteld. Hij houdt zich onder andere bezig met de inventarisatie van de belangrijkste risico's en met het beleggen van beheersmaatregelen in de organisatie en monitoring daarvan. Daarnaast doet hij ook onderzoek naar de beheersing van de risico's van grote projecten.

B2. Risico's en onzekerheden

In het kader van het risicomanagement van de hogeschool is in 2015 besloten om bij het inventariseren van de risico's de organisatie breed te betrekken. Op twee niveaus zijn risico's geïnventariseerd, op het niveau van de hogeschool en op het niveau van instituten en diensten. Bij de instituten zijn alle lagen van de organisatie er bij betrokken, te weten de studenten, de docenten, de ondersteuners, het management en de directie. Bij de diensten is ook gekozen voor een breed samengestelde groep. Daarnaast zijn de hogeschool-risico's geïnventariseerd bij de directeuren en de risico-contactpersonen van alle organisatieonderdelen.

Om dit proces te ondersteunen wordt gebruik gemaakt van een daarvoor geschikte applicatie. Om tot een goede ranking te komen werden steeds sessies belegd met de betreffende deelnemers om de risico's te bespreken en om tot overeenstemming te komen over de ranking. In een afsluitende sessie, waarbij ook het verantwoordelijke lid van het college van bestuur aanwezig was, is het risicoregister 2016 bepaald.

Er worden dit jaar twee categorieën onderscheiden, te weten hoog en midden. Hierbij is gekozen om met 'paraplu'-risico's te werken. Een paraplu-risico verzamelt als het ware op een hoger abstractieniveau een aantal risico's die door de organisatie zijn benoemd. De categorie hoog heeft ook in euro's gemeten de hoogste impact.

Het hogeschool risicoregister 2016 ziet er als volgt uit:

Categorie hoog

- Kwaliteit van onderwijs en studiesucces
- Bekostiging 1e en 2e geldstroom
- Uitval ICT

Categorie midden

- Betrouwbaarheid van informatieprocessen
- Veiligheid
- Professionele cultuur (personeelsbeleid)

Categorie hoog

Kwaliteit van onderwijs en studiesucces

Dit risico raakt aan de kern van het onderwijs. Als de kwaliteit van het onderwijs niet voldoende is dan komt het studiesucces in het geding. Hieronder vallen risico's die bij de inventarisatie benoemd zijn zoals nieuwe programma's voor het onderwijs zijn niet op tijd ontwikkeld, accreditatie wordt niet behaald, toename aantal langstudeerders en tentamenopgaven zijn voor de toets beschikbaar.

Bekostiging 1e en 2e geldstroom

Dit punt blijft net als in voorgaande jaren een significant risico. Risico's die hierbij genoemd zijn, zijn afname rijksbijdrage vanwege politieke keuzes, financiële tegenvallers en onvoldoende administratieve ondersteuning waardoor subsidies moeten worden terugbetaald.

Uitval ICT

Uitval door hackers en/of storingen neemt toe. Ook de aandacht van de organisatie en de kracht van zaken als firewalls wordt steeds geëvalueerd en verbeterd. Daarom is het serverpark van de hogeschool deels redundant uitgevoerd.

Categorie midden

Betrouwbaarheid van informatieprocessen

Dit risico raakt aan het voeren van administraties, het ontsluiten daarvan en het tijdig opleveren van juiste informatie waarop, operationele en bestuurlijke, besluiten kunnen worden genomen. Genoemde risico's zijn de betrouwbaarheid van informatie, het niet registreren van onze studenten in het buitenland zodat deze niet bereikbaar zijn en privacybescherming.

Veiligheid

Dit risico raakt aan het op orde hebben van de fysieke omgeving, van het opvolgen van veiligheidsvoorschriften maar vooral ook van de wijze waarop mensen elkaar bejegenen. Genoemde risico's zijn geweldsincidenten, seksueel ongewenst gedrag en calamiteiten in gebouwen.

Professionele cultuur (personeelsbeleid)

Dit risico heeft te maken met aansturing en scholing. Genoemde risico's zijn uitval medewerkers door werkdruk, de samenwerking tussen instituten en diensten verstart en ICT-ontwikkelingen gaan te snel voor een goede digitalisering van het onderwijs.

Op het niveau van instituten en diensten zijn in 2016 vier organisatieonderdelen betrokken. Zij hebben elk een eigen risicoregister opgesteld. De meest opvallende risico's uit deze registers zijn, in willekeurige volgorde, de volgende.

- Studenten die langer studeren of stoppen zonder diploma
- Studenten kunnen bij tentamens en andere 'gevoelige' documenten
- Borging eindniveau
- Bedrijfsvloer kan niet worden afgesloten (veiligheid)
- Eenmansposities
- Bij personeelsmutaties worden autorisaties (te) laat aangepast
- Ontruiming (langer dan anderhalf jaar niet oefenen van)

B3. Rapportage toezichthoudend orgaan

Financiën

De door de raad van toezicht in 2013 goedgekeurde Notitie Financieel Beleid is in 2016 niet gewijzigd. In deze notitie zijn de hoofdlijnen van het financiële beleid vastgelegd. Daartoe behoren de begrotings- en verantwoordingsprocedures en de verhoudingsgetallen bij de allocatie van middelen binnen de instelling.

Relevante kengetallen zijn:

- huisvesting 8% van rijksbijdrage en collegegelden,
- solvabiliteit: bandbreedte 30-40%,
- liquiditeitspositie: ten minste 10 miljoen euro.

Het eigen vermogen dient dusdanig te stijgen dat over een periode van drie jaar de inflatiestijging gecorrigeerd wordt. Voor de periode 2016-2017 is gekozen om extra inzet te plegen uit het eigen vermogen.

Bij de stukken van de raad van toezicht wordt bij iedere vergadering een overzicht gevoegd van de prognose ultimo jaar ten opzichte van de begroting zodat, na voorbereidend overleg in de auditcommissie, de raad in staat is de financiële gang van zaken te volgen.

In het jaarverslag 2016 van de hogeschool is in bijlage 4 een overzicht opgenomen waarin wordt gerapporteerd over het voldoen aan de branchecode goed bestuur hogescholen van de Vereniging hogescholen. Uit deze bijlage blijkt dat voldaan wordt aan de branchecode.

1.7 Overzicht declaraties bestuursleden verslagjaar 2016

Afgerond in €	Dhr. Bormans	Dhr. Roelof	Mw. Sanderman	Gezamenlijk	Totaal
1 Reiskosten binnenland	1.092		187		1.279
2 Reiskosten buitenland	1.349				1.349
3 Representatie	777		197	2.766	3.740
4 Overige kosten*	2.700	2.700	2.700	195	8.295
5 Totaal	5.918	2.700	3.084	2.961	14.663

* Inclusief een bedrag van EUR 2.700 onbelaste onkostenvergoeding.

De onbelaste onkostenvergoeding is verstrekt om de volgende kosten te vergoeden.

- Kleine persoonlijke uitgaven (bijvoorbeeld kleine consumpties zoals koffie, broodje, snacks, kranten, tijdschriften)
- Parkeer-, veer-, tol-, waskosten, etc. van de leaseauto;
- Gebruik privételefoon, computer en randapparatuur;
- Vakliteratuur

Bovenstaand overzicht inzake de declaraties van bestuurders is opgesteld in overeenstemming met de Handreiking verantwoording bestuurskosten en declaraties, zoals gecommuniceerd door de Vereniging Hogescholen in de brief van 3 november 2016.

De declaraties van het college van bestuur zijn tevens opgenomen in het remuneratierapport. Het remuneratierapport is op de website, www.hr.nl, gepubliceerd.

2. Verslag van de raad van toezicht

Vastgesteld in de vergadering van de Raad van Toezicht op 22 mei 2017.

Samenstelling

De Raad van Toezicht van Hogeschool Rotterdam bestond eind 2016 uit de volgende leden:

- De heer J.C. Beerman MBA (voorzitter)
- Mevrouw mr. C.M. Insinger MBA
- De heer drs. C.A.C.M. Oomen
- Mevrouw drs. J.W.A. Verlaan
- De heer drs. C.W. van der Waaij RA.

(Hoofd)functies en relevante nevenfuncties op 31 december 2016

J.C. Beerman MBA

Leeftijd 61 jaar.

Benoemd per 1 september 2015.

- Directeur Wholesale Rabobank regio Nederland en Afrika
- Lid Raad van Commissarissen De Efteling B.V.
- Member of the Steering Committee Farm to Market Alliance

Mw. mr. C.M. Insinger MBA

Leeftijd 51 jaar.

Benoemd per 1 september 2015.

- Commissaris bij Vastned Retail NV
- Lid Raad van Commissarissen SNS bank N.V.
- Lid Raad van Commissarissen Delta N.V.
- Lid Raad van Toezicht Stichting Nederlands Filmfonds
- Lid Raad van Toezicht Luchtverkeersleiding Nederland

Drs. C.A.C.M. Oomen

Leeftijd: 67 jaar.

Benoemd per 1 mei 2009.

- Lid Raad van Toezicht SGZ
- Lid Raad van Commissarissen Brainova Ventures B.V.
- Lid Raad van Commissarissen Greenfield Capital Fund III B.V.
- Voorzitter Raad van Bestuur OWM DSW Zorgverzekeraar U.A. en OWM "Stad Holland Zorgverzekeraar" U.A.
- Voorzitter Facilitaire Stichting Gezondheidszorg
- Voorzitter Raad van Commissarissen Rotra
- Voorzitter Raad van Commissarissen Tjip B.V.

Mw. drs. J.W.A. Verlaan

Leeftijd: 69 jaar.

Benoemd per 1 januari 2012.

- Directeur en eigenaar van 'De Ontmoeting', Adviesbureau voor de connectie tussen verschillende domeinen: diversiteitsbeleid, wijkontwikkeling, onderwijs
- Lid van het bestuur van het keurmerk 'Blik op Werk'
- Voorzitter Wijkvereniging Meerburg in Leiden

Drs. C.W. van der Waaij RA

Leeftijd 65 jaar.

Benoemd per 1 januari 2010; nieuwe termijn van vier jaar per 1 januari 2014.

- Lid Raad van Commissarissen Rabobank Rotterdam
- Lid Raad van Toezicht Catharinaziekenhuis Eindhoven

- Lid Raad van Commissarissen Koninklijke Ahrend BV
- Lid van het bestuur van de Vereniging Achmea
- Lid van het bestuur (penningmeester) van de Vereniging Toezichthouders Hogescholen
- Voorzitter Raad van Commissarissen Unilever Nederland Holdings BV

Rooster van aftreden

- 1 januari 2017: Dhr. C.A.C.M. Oomen
- 1 januari 2018: Dhr. C.W. van der Waaij
- 1 september 2019: Dhr. J.C. Beerman (herbenoembaar)
- 1 september 2019: Mw. C.M. Insinger (herbenoembaar)
- 1 januari 2020: Mw. J.W.A. Verlaan

De heer Beerman is m.i.v. 1 januari 2016 benoemd als voorzitter van de raad.

De raad heeft de heer Oomen, na afloop van zijn twee termijnen, een afscheidsdiner aangeboden en hem bedankt voor de prettige en constructieve samenwerking en tevens waardering uitgesproken voor zijn jarenlange inzet voor Hogeschool Rotterdam. Hij is per 1 januari 2017 opgevolgd door de heer H. Karakus. Op 15 december 2016 heeft de raad besloten om de statuten te wijzigen v.w.b. het aantal leden. In de statuten zal worden opgenomen dat de raad, onder bepaalde omstandigheden, kan bestaan uit minimaal 4 en maximaal 6 leden. De norm blijft 5 leden. I.v.m. een wetswijziging is ook besloten om het protocol Raad van Toezicht licht te wijzigen.

In 2016 zijn aan de leden van de Raad van Toezicht de volgende vergoedingen verstrekt:

	BTW	Bruto vergoeding	Totaal	Norm naar rato (excl. BTW)
mr. W. Sorgdrager (voorzitter a.i.)	1.239	5.900*	7.139	26.850
J.C. Beerman MBA (voorzitter)	4.074	19.400	23.474	26.850
Mr. C.M. Insinger MBA	2.835	13.500	16.335	17.900
C.A.C.M. Oomen	2.835	13.500	16.335	17.900
Mw. drs. J.W.A. Verlaan	2.835	13.500	16.335	17.900
drs. C.W. van der Waaij RA	2.835	13.500	16.335	17.900

**In 2016 is er een eenmalige correctie uitbetaling gedaan aan mevrouw Sorgdrager over het jaar 2015. Zij was toen namelijk aangesteld als voorzitter RvT, maar had een vergoeding ontvangen als lid. Zij is per 1-1-2016 afgetreden.*

De maximum beloning voor leden van de Raad van Toezicht is maximaal 10% van de voor de sector geldende maximale beloning (€ 179.000). Voor de voorzitters is dit maximaal 15%. Deze vergoeding is exclusief BTW. Deze bedragen zijn gebaseerd op de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De Raad van Toezicht streeft naar een beloning die geldt als gemiddeld voor een hogeschool in Nederland van een vergelijkbare grootte. Dit betekent dat de volgende bedragen van kracht zijn:

- voorzitter: € 19.400 (excl. btw)
- lid: €13.500 (excl. btw)

Profielschets

De profielschets voor de leden van de Raad van Toezicht luidt als volgt:

- langdurige bestuurservaring
- regionale/landelijke bekendheid
- beschikkend over een relevant relatienetwerk
- binding met de regio

- geen 'conflicting interests'.

Door middel van spreiding over de leden wordt zo veel mogelijk een mix van deskundigheden en maatschappelijke sectoren bewerkstelligd:

- financiën
- gezondheidszorg
- kunsten
- bedrijfsleven
- openbaar bestuur
- haven/industrie.

Minimaal één van de leden van de Raad van Toezicht is een financieel expert, hetgeen inhoudt dat deze persoon relevante kennis en ervaring heeft opgedaan in de financiële bedrijfsvoering bij naar omvang gelijkwaardige rechtspersonen. Er wordt gestreefd naar een mix van actieven en niet-actieven (d.w.z. werkzaam in een maatschappelijke functie, respectievelijk een maatschappelijke functie beëindigd hebbend). Er wordt gestreefd naar een mix van mannen en vrouwen.

De volgende relaties zijn onverenigbaar met de gewenste onafhankelijkheid:

- leden van de Raad van Toezicht die in dienst zijn bij andere hogescholen
- leden van de Raad van Toezicht die een dienstbetrekking hebben bij één van de externe toezichthouders (zoals bijvoorbeeld de accountant) van de hogeschool.

Ter gelegenheid van het voorbereiden van de voordracht door de CMR van één van de leden van de Raad van Toezicht is er in 2011 overleg geweest over eventuele aanpassing van de profiel- schets. Tot een aanpassing werd toen evenwel niet besloten.

Ook in het verslagjaar heeft geen aanpassing plaatsgehad.

Onafhankelijkheid

De leden van de raad zijn onafhankelijk in de betekenis van de branchecode Governance (HBO). Zij kunnen onafhankelijk van elkaar, van het College van Bestuur en van welk deelbelang dan ook kritisch opereren.

Geen lid van de Raad van Toezicht, dan wel zijn/haar echtgenoot, geregistreeerde partner of een andere levensgezel, pleegkind of bloed- of aanverwant tot in de tweede graad

- is in de vijf jaar voorafgaande aan de benoeming tot lid van de Raad van Toezicht werknemer of lid van het College van Bestuur van de hogeschool (inclusief gelieerde rechts- personen) geweest;
- heeft een financiële vergoeding van de hogeschool of van aan haar gelieerde vennootschap ontvangen, anders dan de vergoeding die voor de als lid van de Raad van Toezicht verrichte werkzaamheden wordt ontvangen;
- was recentelijk bestuurslid van een vennootschap dan wel een grote rechtspersoon waarin een lid van het College van Bestuur van de hogeschool lid van de Raad van Commissarissen respectievelijk de Raad van Toezicht is;
- was recentelijk werkzaam bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie of het ministerie van Economische Zaken;
- hield een aandelenpakket van tenminste tien procent in een aan de hogeschool gelieerde vennootschap.

Er was geen sprake van besluitvorming waarbij tegenstrijdige belangen van leden van de Raad van Toezicht en/of van leden van het College van Bestuur aan de orde zijn geweest.

College van Bestuur; samenstelling en remuneratie

Gedurende het verslagjaar bestond het College van Bestuur uit:

- Ron Bormans (voorzitter);
- Angelien Sanderman (lid) en
- Jan Roelof (lid).

De Hogeschool Rotterdam hanteert de uitgangspunten van de Wet Normering Bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector (WNT).

Indien de bezoldiging van de leden van het College van Bestuur wordt afgezet tegen de geldende normen ontstaat het volgende overzicht:

	Beloning	Fiscale bijtelling auto	Pensioen premies (wgvd)	Totaal	Norm 2016
drs. M.J.G. Bormans	164.490	12.546	15.900	192.936	192.937
J.G. Roelof	165.102		15.786	180.888	192.937
dr. A.A. Sanderman	158.700	7.573	15.600	181.872	199.905

Beraad op het functioneren van de Raad van Toezicht en van het College van Bestuur

De raad heeft in twee apart daarvoor belegde vergaderingen op 13 juli 2016 en op 15 december 2016 (buiten tegenwoordigheid van het College van Bestuur) zich beraden op haar eigen functioneren, alsmede op het functioneren van het College van Bestuur en de leden daarvan. Ook de beoogde samenstelling van het College van Bestuur in 2017 en de invulling inzake de Governance is uitvoerig aan de orde gekomen. De raad heeft ook ideeën uitgewisseld over de inzet van een externe deskundige bij de evaluatie van haar eigen functioneren.

Toetsingskader van de Raad van Toezicht

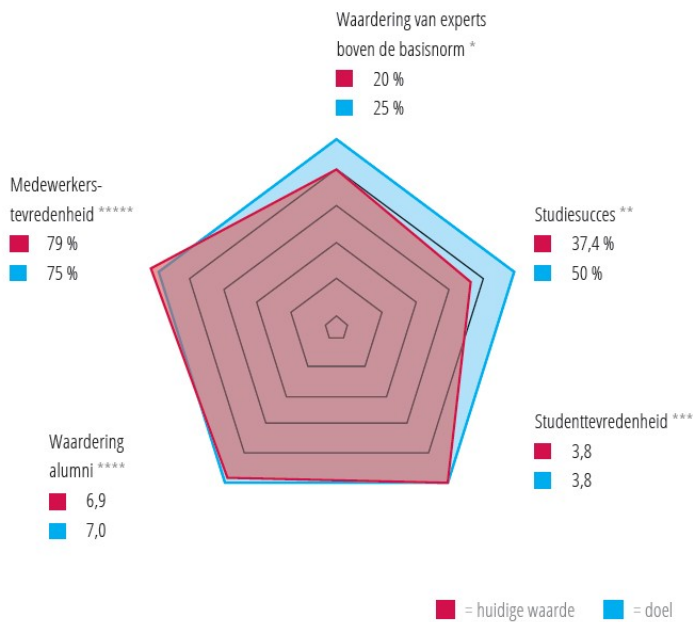
De raad monitort de ontwikkelingen in de hogeschool aan de hand van verschillende overleggen en activiteiten. Het College van Bestuur faciliteert de overleggen en levert op regelmatige basis gegevens aan. De raad acht zich door dit kader goed in staat gesteld om zijn toezichhoudende taak uit te kunnen oefenen.

Het toetsingskader bestaat uit de volgende onderdelen:

- Overleggen met het College van Bestuur (vier keer in het jaar);
- Deelname aan commissies;
- Bezoeken aan instituten en afdelingen van Hogeschool Rotterdam;
- Overleggen met de Centrale Medezeggenschapraad (twee keer in het jaar);
- Overleg met afdeling AMC (auditing, monitoring en control);
- Overleggen met de Compliance Manager en de Risk Manager;
- Overleg met de Veiligheidsfunctionaris;
- Verdiepingsactiviteiten;

Overleggen Raad van Toezicht met College van Bestuur

De raad vergaderde in het verslagjaar vier keer: op 14 maart, 23 mei, 31 oktober en 15 december. Tijdens deze overleggen komen een aantal vaste onderdelen en een aantal actuele onderwerpen aan de orde.

* Panels beoordelen de kwaliteitsnormen op onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Wij streven ernaar dat 25% van de eindoordelen op de accreditatie goed of excellent is.

** % studenten dat binnen 5 jaar na de start aan een opleiding van Hogeschool Rotterdam is afgestudeerd aan een opleiding van deze hogeschool.

*** gemeten op een 5-puntsschaal

**** gemeten op een 10-puntsschaal

***** percentage medewerkers dat (zeer) tevreden is met hun werk

Een vast onderdeel dat aan de orde komt zijn de rapportages over het kwaliteitsprofiel, de zogenaamde vijf ankerpunten:

- kwaliteitsoordelen opleidingen door externe experts;
- mate van studenttevredenheid,
- mate van studiesucces;
- de kwaliteit van de docenten en arbeidsmarktpositie/ tevredenheid alumni en
- de mate van tevredenheid van het personeel.

Ieder thema is geoperationaliseerd in een indicator. In het volgende spinnenweb zijn de waardes van de indicatoren over 2016 weergegeven in relatie tot de ambities die HR heeft op deze indicatoren. Het verbeteren van de scores voor studiesucces en de kwaliteitsoordelen opleidingen door externe experts blijven, ook in 2016, voor Hogeschool Rotterdam de twee grootste uitdagingen. Een goede studiekeuze en het realiseren van een sterke binding tussen studenten en docenten via de kwaliteit van de opleiding blijven dé pijlers onder het studiesuccesbeleid van de hogeschool.

Dit kwaliteitsprofiel wordt steeds geactualiseerd op basis van nieuwe gegevens en wordt aan de orde gesteld in de vergaderingen van de Raad van Toezicht. In de reglementen is daarbij vastgesteld dat de interne auditcommissie over haar rapporten en bevindingen, desgewenst, direct rapporteert aan de Raad van Toezicht, zonder tussenkomst van het College van Bestuur, daarmee haar onafhankelijkheid waarborgend.

In dit kader werden eveneens de ontwikkelingen ten aanzien van de Strategische Agenda besproken. In de loop van het jaar volgden rapportages over deelonderwerpen, zoals de positie en belang van onderzoek, de positie van de Compliance Officer en Risk Manager, het remuneratierapport, studiesucces van studenten, binding in de klas, veiligheid op de HR, de analyse en aanpak van langstudeerders, student- en medewerkertevredenheid, eindverantwoording inzake prestatieafspraken (inclusief brief HR aan de reviewcommissie), spelregels inzake nevenfuncties leden College van Bestuur, het rooster van aftreden van de raad per 1 januari 2017.

Deelname aan commissies

De Raad van Toezicht heeft het in 2013 genomen besluit om een commissiestructuur in te voeren gecontinueerd. De samenstelling van de commissies was aldus:

- auditcommissie: de heer Oomen en mevrouw Insinger (vanuit de Raad van Toezicht) en de heer Roelof en mevrouw Sanderman (vanuit het College van Bestuur). De commissie vergaderde twee keer.
- selectie- en remuneratiecommissie: de heer Beerman en de heer Van der Waaij (vanuit de Raad van Toezicht) en de heer Bormans (vanuit het College van Bestuur). De commissie vergaderde twee keer.
- onderwijscommissie: mevrouw Verlaan en mevrouw Insinger (vanuit de Raad van Toezicht) en de heer Bormans (vanuit het College van Bestuur). De commissie vergaderde twee keer.

Onderwerpen die in de auditcommissie besproken zijn:

- de jaarrekening 2015;
- het accountantsverslag van PwC 2015;
- de voortgangsrapportages inzake de financiën;
- de voortgang van de Begrotingstafel (nieuw allocatiemodel);
- de begroting en financiering van het project Kralingse Zoom;
- stand van zaken vastgoed;
- prestatieafspraken;
- uitgebreide controleverklaring;
- management letter van PwC 2015;
- kaderbrief;
- werkprogramma Compliance Officer en Risk Manager;
- rapport RBS;
- treasurystatuut.

Onderwerpen die in de selectie- en remuneratiecommissie besproken zijn;

- de bezoldiging van de leden (inclusief de gewijzigde arbeidscontracten van het College van Bestuur);
- het functioneren van de leden van het College van Bestuur;
- nieuwe procedure voor de beoordeling van de leden van het College van Bestuur;
- Complexiteitsindeling t.b.v. WNT

Onderwerpen die in de onderwijscommissie besproken zijn;

- Strategische agenda Hogeschool Rotterdam;
- Herinrichting Economisch Domein (RBS 2.0);
- Rapportage Roel in 't Veld n.a.v. onderzoek naar studiesucces en binding;
- Schakelprogramma MBO-HBO.

Overleggen met de centrale medezeggenschapsraad

De Raad van Toezicht en de CMR kwamen twee keer samen, een keer onder voorzitterschap van de CMR en een keer onder voorzitterschap van de Raad van Toezicht. Een van deze keren vond plaats in aanwezigheid van het College van Bestuur en een keer zonder het college. De bijeenkomsten vonden plaats op 14 maart 2016 (met het CvB) en op 31 oktober 2016 (zonder het CvB).

Met de centrale medezeggenschapsraad werd o.a. gesproken over de uitslagen van de medewerkertevredenheid, de wet versterking bestuurskracht voor medezeggenschap, rapportage inzake studiesucces, inrichting van de basisdienstverlening vanuit de diensten,

de kaderbrief en de begroting, voortgang van de Strategische Agenda, betekenis van decentraliseren in de praktijk, het besloten overleg RvT met CMR openbaar maken of niet, het gewenste aantal leden College van Bestuur in 2017 en rendement versus inclusiviteit.

Overleg met afdeling AMC (auditing, monitoring en control)

Het jaarplan 2016 en het jaarverslag 2015 AMC zijn besproken met de raad (zonder aanwezigheid van het College van Bestuur).

Overleggen met de Compliance Manager en de Riskmanager

De rapportages en jaarplannen van de Compliance Officer en Risk Manager zijn met de raad besproken. Beide functionarissen hebben reglementair dezelfde ruimte als de interne auditcommissie in het rechtstreeks rapporteren aan de Raad van Toezicht.

Overleg met de Veiligheidsfunctionaris

In 2016 is de RvT geïnformeerd over de ontwikkelingen op het gebied van veiligheid binnen Hogeschool Rotterdam, waarbij de sturing op veiligheid en de ontwikkeling van Integraal Veiligheidsbeleid centraal stonden. Binnen dat beleid worden de verschillende veiligheidsthema's gebundeld, de risico's in kaart gebracht en de daaraan verbonden ambities voor veiligheid bepaald.

Jaaropening en verdiepingsactiviteiten

Leden van de raad gaven 'acte de présence' bij de opening van het studiejaar 2016/2017 en het aansluitende diner met het College van Bestuur en directeurs Hogeschool Rotterdam.

In het kader van de professionaliseringsactiviteiten hebben de leden van de Raad van Toezicht, in wisselende samenstelling, in 2016 werkbezoeken afgelegd aan de volgende instituten (en zijn daar in gesprek geweest met docententeams en medewerkers):

- het instituut voor Commercieel Management (COM);
- Willem de Koning Academie (WdKA);
- het RDM Campus;
- de dienst Faciliteiten en Informatietechnologie (FIT);
- de dienst Administratie, Informatievoorziening en Financiën (AIC);
- het instituut voor Communicatie, Media en Informatietechnologie (CMI);
- het instituut voor Gezondheidszorg (IvG) en
- het instituut voor Sociale Opleidingen (ISO);

Van deze werkbezoeken zijn korte verslagen gemaakt. Deze verslagen zijn onderling uitgewisseld en als bijlage toegevoegd aan de overleggen van Raad van Toezicht met het College van Bestuur.

Daarnaast hebben de leden op 14 maart 2016 en 15 december 2016 deelgenomen aan verdiepingsbijeenkomsten waar de volgende thema's aan bod zijn gekomen:

- Analyse en duiding uitslagen medewerkertevredenheid en effecten hiervan op de strategische agenda;
- Strategisch HRM-beleid: "streven naar een diverser personeelsbestand";
 - Charter Diversiteit (ondertekend door HR);
 - Streven naar een evenwichtiger functiehuis in relatie tot onderzoek en onderwijs;
 - Professionaliseringsinspanningen, duurzame inzetbaarheid en leeftijdsopbouw HR.
- Governance o.a. formele rollen en wijze van omgang RvT en CvB;
- Betekenis decentralisatie in de praktijk naar aanleiding van de Strategische Agenda.

Risicomanagement

Inmiddels is het proces van risicomanagement ingebed in de P&C-cyclus en behoort het tot de standaard. Het actualiseren van het risicoregister van de HR behoort tot de taken van de Risk Manager.

De P&C-cyclus met betrekking tot risicomanagement ziet er globaal als volgt uit:

- Uitgangspunt is het vastgestelde risicoregister HR van het voorafgaand jaar;

- Jaarlijks worden door het CvB in samenwerking met de Risk Manager gesprekken gevoerd met de directies van de diensten en met een deel van de instituutdirecties over de belangrijkste (nieuwe) risico's en de daarbij behorende beheersmaatregelen;
- Op basis van deze gesprekken en een inventarisatie wordt jaarlijks een update gedaan van het risicoregister van HR. Aan deze risico's worden risicoeigenaren gekoppeld die beheersmaatregelen formuleren om niet of onvoldoende gemitigeerde risico's af te dekken. Tevens worden voor significante risico's scenarioberekeningen m.b.t. de financiële consequenties gemaakt;
- Het opvolgen van de beheersmaatregelen is de verantwoordelijkheid van de individuele directies;
- Periodiek vindt in de bilo's met de directies door het CvB monitoring plaats van het adequaat opvolgen van de aanbevelingen;
- Periodiek beoordeelt de Raad van Toezicht (een update van) het risicoregister van HR.

Financiën

De Raad van Toezicht toetste het financiële beleid aan de hand van de zogenaamde Nota Financieel Beleid met o.a. de volgende kengetallen: huisvesting 8% van Rijksbijdrage en Collegegelden, solvabiliteit: minimaal 30%, liquiditeitspositie: ten minste € 10 mln.

De Raad van Toezicht keurde in zijn vergadering d.d. 23 mei 2016 het Jaarverslag 2015 van het College van Bestuur goed. Het Sociaal Jaarverslag 2015 werd eveneens goedgekeurd. Ook de Jaarrekening 2015 en het Accountantsverslag 2015 van de accountant PwC werden in die vergadering besproken. De Raad van Toezicht verleende decharge aan het College van Bestuur voor het in 2015 gevoerde beleid. De bespreking van de jaarrekening vond, zoals gebruikelijk, plaats in tegenwoordigheid van de accountants van PwC, de heren Snepvangers en Vermeulen. PwC heeft bij deze Jaarrekening een goedkeurende verklaring afgegeven.

Tijdens de overleggen met de raad werd regelmatig de prognose voor het hele jaar afgezet tegen de begroting, zodat, na voorbereidend overleg in de auditcommissie, de raad in staat was de financiële gang van zaken te volgen. De raad verleende in zijn vergadering d.d. 15 december 2016 goedkeuring aan de Begroting 2017. Tijdens deze vergadering gaf de raad ook goedkeuring aan het aangepaste treasurystatuut.

Instream, onderwijs en kwaliteit

De totale instroom (bachelors, Ad's en masters) voor studiejaar 2016 was 11.429 studenten. Dat is een groei van 2,6% ten opzichte van het vorige studiejaar. Het totaal aantal ingeschreven studenten (bachelors, Ad's en masters) is voor studiejaar 2016 gestegen naar 36.000.

Ten aanzien van de kwaliteit van de opleidingen, de resultaten in de keuzegids en de visitaties in 2016 stelt de raad vast dat de HR voor het eerst dit studiejaar v.w.b. qua studenttevredenheid iets minder hard groeit dan de rest in het hoger onderwijs. Met het accrediteringsniveau blijft de HR gelijk. Dit alles heeft een daling van de notering van 58 naar 56 tot gevolg in de keuzegids. Daarnaast wordt vastgesteld dat het niveau van de bovenkant van de HR-opleidingen wat terugloopt. Wel behoudt de hogeschool haar positie vergeleken met de andere grote Randstadhogescholen. In het landelijke beeld van elf grote hogescholen neemt de HR een achtste plek in.

Onder het nieuwe accreditatiekader (vanaf 2012) worden de opleidingen met behulp van het beperkte accreditatiekader beoordeeld. Tot nu toe zijn 54 opleidingen positief beoordeeld. Door de recente, mooie score van de lerarenopleiding Natuurkunde hebben nu elf opleidingen het totaaloordeel 'goed'. Dit geeft een score van 20% op het ankerpunt kwaliteitsoordelen zijnde het percentage opleidingen met het totaaloordeel 'goed' of 'excellent'.

Personeelsbeleid en organisatie

De raad werd op 14 maart 2016 geïnformeerd en bijgepraat over de uitslagen van de medewerkeronderzoek 2015. Er was over de hele linie sprake van een stijging van de tevredenheid. Gedurende het jaar werd de raad op regelmatige basis geïnformeerd over de stand van zaken rondom de reorganisatie van de diensten.

Huisvesting

De raad werd regelmatig geïnformeerd over de ontwikkelingen ten aanzien van de planvorming bij de Kralingse Zoom. Deze rapportages worden opgesteld onder verantwoordelijkheid van het College van Bestuur, voorzien van een onafhankelijke validatie door de Risk Manager.

Praktijkgericht onderzoek

De raad heeft zich in het voorjaar van 2016 bij laten praten over de visie op praktijkgericht onderzoek en de uitkomsten van de externe audit in het kader van de Validatie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO). De raad heeft met genoeg kennisgenomen van de positieve resultaten van de audit. Daarnaast is er waardering voor de visie en aanpak waarbij het praktijkgerichte onderzoek nauw verbonden wordt met het onderwijs, zodat het bijdraagt aan het opleiden van vakkundige, onderzoekende en weerbare professionals.

Tot slot

De Raad van Toezicht spreekt zijn waardering uit voor de goede inzet waarmee de docenten, medewerkers, het management en het College van Bestuur van de hogeschool hun functie uitoefenen. Tevens wenst zij alle studenten een leerzame, inspirerende en succesvolle studie toe.

3. De jaarrekening 2016**3.1 Balans per 31 december 2016**

(na verwerking bestemming exploitatieresultaat)

Activa

(x € 1.000)

		<u>31 december 2016</u>	<u>31 december 2015</u>
Vaste Activa			
Materiële vaste activa	1.	<u>125.036</u>	<u>122.542</u>
		125.036	122.542
Vlottende activa			
Vorderingen	2.	36.635	36.593
Liquide middelen	3.	<u>33.586</u>	<u>17.387</u>
		<u>70.221</u>	<u>53.980</u>
Totaal activa		<u><u>195.257</u></u>	<u><u>176.522</u></u>

Passiva

(x € 1.000)

		<u>31 december 2016</u>	<u>31 december 2015</u>
Eigen Vermogen			
Voorzieningen	5.	12.058	12.238
Langlopende schulden	6.	21.950	-
Kortlopende schulden	7.	<u>102.624</u>	<u>97.263</u>
		58.625	67.021
Totaal passiva		<u><u>195.257</u></u>	<u><u>176.522</u></u>

3.2 Staat van baten en lasten 2016

Baten

(x € 1.000)

		Realisatie 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
Rijksbijdragen	8.	201.855	201.402	198.861
Overige overheidsbijdragen en -subsidies	9.	2.777	2.543	2.810
College-, cursus-, les- en examengelden	10.	67.118	64.759	63.227
Baten werk in opdracht van derden	11.	10.068	9.315	8.845
Overige baten	12.	6.586	4.671	6.782
Totaal baten		288.404	282.690	280.525

Lasten

(x € 1.000)

		Realisatie 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
Personeelslasten	13.	225.511	220.223	220.194
Afschrijvingen	14.	16.939	17.420	16.581
Huisvestingslasten	15.	17.343	18.298	18.282
Overige lasten	16.	36.852	35.626	38.543
Totaal lasten		296.645	291.567	293.600
Saldo baten en lasten		-8.241	-8.877	-13.075
Financiële baten en lasten	17.	-155	-150	115
<u>Resultaat</u>		-8.396	-9.027	-12.959
Resultaat deelneming	18.	-	-	35
Totaal resultaat		-8.396	-9.027	-12.924

3.3 Kasstroomoverzicht

(x € 1.000)

		2016	2015
Kasstroom uit bedrijfsoperaties			
Totaal Resultaat		-8.396	-12.924
Aanpassing voor:			
Afschrijvingen	14.	16.939	16.581
Mutaties voorzieningen	5.	743	1.305
Interestbaten	17.	-2	-101
Interestlasten	17.	157	-
Vennootschapsbelasting		-	-
Veranderingen in vlottende middelen			
Vorderingen	2.	-42	-2.933
Schulden	7.	4.438	10.339
Totaal Kasstroom uit bedrijfsoperaties		13.837	12.267
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Ontvangen interest	17.	2	115
Betaalde interest	17.	-157	-15
		-155	100
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		13.682	12.367
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings in materiële vaste activa	1.	-19.433	-19.952
Desinvesterings in materiële vaste activa	1.	-	-
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-19.433	-19.952
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuw opgenomen leningen	6.	21.950	-
Aflossing langlopende schulden		-	-
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		21.950	-
Mutaties eigen vermogen (voor bestemmingsresultaat)		-	-
Mutatie liquide middelen		16.199	-7.584
Saldo liquide middelen per 1/1		17.387	24.971
Mutatie		16.199	-7.584
Saldo liquide middelen per 31/12		33.586	17.387

3.4 Presentatie van het financieel verslag

Algemene gegevens

Stichting Hogeschool Rotterdam is statutair (en feitelijk) gevestigd te Rotterdam, op het adres Museumpark 40. De activiteiten van Stichting Hogeschool Rotterdam (verder: de hogeschool) bestaan uit het verlenen van hoger onderwijs.

Deze jaarrekening betreft de enkelvoudige jaarrekening van de hogeschool. De 100% deelneming B.V. RDM Campus (gevestigd te Rotterdam, KvK nummer 301525180000) is per 22 maart 2016 opgeheven.

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire directieleden zijn verbonden partijen.

Er zijn in 2016 geen transacties van betekenis met verbonden partijen buiten normale marktvoorwaarden aangegaan.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het college van bestuur van de hogeschool over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

3.5 Inrichting en grondslagen

Waardering van de activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, Titel 9 Boek 2 BW, en Hoofdstuk 660 van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en de stellige uitspraken van de overige hoofdstukken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving en met de bepalingen van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

De in de toelichting op de staat van baten en lasten ter vergelijking opgenomen begrote cijfers zijn ontleend aan de door de raad van toezicht van Hogeschool Rotterdam goedgekeurde begroting 2016 d.d. 17 december 2015.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Alle in de balans opgenomen financiële instrumenten zijn gewaardeerd tegen de (geamortiseerde) kostprijs.

Overige vorderingen

Overige vorderingen, die geen deel uitmaken van een handelsportefeuille, worden gewaardeerd tegen (geamortiseerde) kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen.

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Langlopende en kortlopende schulden en financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. De aflossingsverplichtingen voor het komende jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor een uiteenzetting ten einde vast te kunnen stellen of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar 'waardevermindering van activa'.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op bedrijfsterreinen en op materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven.

De volgende afschrijvingstermijnen worden hierbij gehanteerd:

Gebouwen en terreinen:

- casco 60 jaar
- afbouw 30 jaar
- bedrijfsaanpassingen / onderhoudsinvestering 5, 10, 15, 20 en 30 jaar

Automatisering en inventarissen:

- automatiseringsapparatuur 4 of 5 jaar
- inventaris 5 of 10 jaar

Voor zover een materieel vast actief omvangrijke bestanddelen bevat welke in economische levensduur uiteenlopen, worden deze als afzonderlijke materiële vaste activa verantwoord.

Hogeschool Rotterdam past voor de afschrijving van haar gebouwen en terreinen vanaf 2000 de componentenmethode toe.

Gebouwen en terreinen van voor 2000:

- gebouwen 30 jaar
- gebouwen, niet oorspronkelijk voor onderwijs bestemd inclusief oud pand HES 20 jaar

In deze aanschafprijs worden de kosten van groot onderhoud opgenomen zodra deze kosten zich voordoen en aan de activeringscriteria is voldaan. De boekwaarde van de te vervangen bestanddelen wordt dan als gedesinvesteerd beschouwd en ineens ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht. Alle overige onderhoudskosten worden direct in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Waardevermindering van activa

De hogeschool beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde, de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst, als die er niet is wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief / de kasstroom genererende eenheid, vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Ook voor financiële instrumenten beoordeelt de instelling op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van een financieel actief of een groep van financiële activa. Bij aanwezigheid van objectieve aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen bepaalt de instelling de omvang van het verlies uit hoofde van de bijzondere waardeverminderingen, en verwerkt dit direct in de staat van baten en lasten.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument.

Het waardeverminderingverlies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking. De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de staat van baten en lasten verwerkt.

Vorraden

De hogeschool waardeert de voorraad op nihil. Kosten voor aanschaf van reproductie materiaal, voorraad leer- en hulpmiddelen worden direct in de kosten geboekt. Er zijn geen handelsvoorraden.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Handelsvorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas en banktegoeden met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves. Hierin is een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves en het bestemmingsfonds zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, waarbij de beperking door het bestuur is aangebracht. In de toelichting op het eigen vermogen is aangegeven welke bestedingsmogelijkheden en/of beperkingen zijn aangebracht op de bestemmingsreserves / het bestemmingsfonds.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De overige voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Voor een verdere toelichting op de voorzieningen wordt verwezen naar paragraaf 3.6, toelichting op de balans.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen of te betalen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Operational leasing

De hogeschool heeft alleen leaseovereenkomsten die kwalificeren als operationele leasing. Kenmerkend voor deze contracten is dat een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de hogeschool liggen. Leasebetalingen worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de staat van baten en lasten over de looptijd van het contract.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn verwezenlijkt. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Opbrengstverantwoording

- **Rijksbijdragen**

Rijksbijdragen worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft.

- **Overige overheidsbijdragen en -subsidies**

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de hogeschool de condities voor ontvangst kan aantonen.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

- **College-, cursus, les- en examengelden**

De opbrengst college-, cursus-, les- en examengelden worden tijdsevenredig in de staat van baten en lasten verwerkt.

- **Opbrengst werk voor derden**

Onder opbrengst werk voor derden worden de opbrengsten verantwoord die voortvloeien uit (private) contractactiviteiten. Deze activiteiten vallen buiten de primaire bekostiging.

- **Overige baten**

Overige baten bestaan uit baten uit verhuur, detachering, sponsoring en overige baten.

Personeelsbeloningen

- **Periodiek betaalbare beloningen**

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

Pensioenen

De hogeschool heeft een pensioenregeling bij Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte of contractuele basis premies betaald door de instelling. ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. ABP probeert ieder jaar de pensioenen te verhogen met de gemiddelde stijging van de lonen in de sectoren overheid en onderwijs. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 105% vindt er geen indexatie plaats. De in de verslagperiode te verwerken pensioenlast is gelijk aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De dekkingsgraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP per 31 december 2016 is 96,6%. Het risico van een te lage dekkingsgraad kan alleen leiden tot mogelijk hogere premies in de toekomst die dan als periodelast worden verwerkt.

- **Rentebaten en rentelasten**

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

- **Belastingen**

De belasting over het (private) resultaat wordt berekend over het (private) resultaat voor belastingen in de staat van baten en lasten, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten.

- **Resultaat deelnemingen (gewaardeerd op nettovermogenswaarde)**

Het resultaat is het bedrag waarmee de boekwaarde van de deelneming sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door de deelneming behaalde resultaat.

Financiële instrumenten en risicobeheersing

Marktrisico

- **Valutarisico**

De hogeschool is alleen werkzaam in Nederland. Derhalve is geen sprake van een valutarisico. Buitenlandse studenten betalen in euro's.

- **Prijrisico**

De hogeschool beschikt niet over effecten en loopt derhalve geen prijrisico.

- **Rente- en kasstroomrisico**

De hogeschool heeft geen materiële rentedragende vorderingen. De hogeschool heeft op 31 december 2016 rentedragende schulden (twee leningen bij de Staat der Nederlanden). Deze schulden zijn voor de gehele looptijd

vastrentend. Deze schulden zijn ultimo 2016 nog niet geheel opgenomen. Voorts is in 2016 een rekening courant mogelijkheid ter hoogte van 10 miljoen euro aangegaan bij de Staat der Nederlanden. Deze rekening courant heeft een variabele rente, maar wordt vooralsnog niet benut. Het overige renterisico in 2016 is zeer beperkt en heeft alleen betrekking op de liquide middelen.

Kredietrisico

De hogeschool heeft geen significante concentraties van kredietrisico.

Liquiditeitsrisico

In 2016 heeft de hogeschool geen gebruik gemaakt van het rekening courant krediet van 10 miljoen euro. In 2016 is gestart met opname van tranches van een lening van in totaal 32 miljoen euro. Per balansdatum is hier een bedrag van 21.950.000 euro van opgenomen. De hogeschool heeft in 2015 een tweede, vastrentende, lening afgesloten van een bedrag van 8.755.000 euro. Het resterende deel van de eerste lening (10 miljoen euro), en de tweede lening zullen in 2017 worden opgenomen. De additionele liquiditeiten voortkomend uit de leningen zijn benodigd om de nieuwbouwplannen op locatie Kralingse Zoom, alsmede enkele verbouwingen te financieren.

3.6 Toelichting op de balans 2016

x € 1.000

(1) Materiële vaste activa

De kostprijs van de gebouwen en terreinen welke in het kader van de OKF-operatie aan de hogeschool zijn overgedragen, zijn opgenomen tegen de door het ministerie van OCW berekende bruto deelnamesommen. De investeringen vanaf 1 januari 1994 zijn opgenomen tegen verkrijgingsprijs.

De samenstelling van de post materiële vaste activa is als volgt:

	Verkrijgings- prijs 1-1-2016	Afschrijving Cumulatief 1-1-2016	Boekwaarde 1-1-2016	Desinvesteringen verkrijgingsprijs 2016	Desinvesteringen afschrijving cumulatief 2016
Gebouwen en terreinen	244.742	144.997	99.745	-28.948	28.948
Inventaris en apparatuur	57.867	36.638	21.229	-5.644	5.644
In uitvoering en vooruitbetalingen	1.568	-	1.568	-	-
	<u>304.177</u>	<u>181.635</u>	<u>122.542</u>	<u>-34.592</u>	<u>34.592</u>

	Verkrijgings- prijs 31-12-2016	Afschrijving cumulatief 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2016
Gebouwen en terreinen	221.286	126.537	94.749
Inventaris en apparatuur	56.471	37.445	19.026
In uitvoering en vooruitbetalingen	11.261	-	11.261
	<u>289.018</u>	<u>163.982</u>	<u>125.036</u>

	Boekwaarde 1-1-2016	Investering	Desinvestering/ gereedmelding	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Gebouwen en terreinen	99.745	5.492	-	10.488	94.749
Inventaris en apparatuur	21.229	4.248	-	6.451	19.026
In uitvoering en vooruitbetalingen	1.568	15.185	5.492	-	11.261
	<u>122.542</u>	<u>24.925</u>	<u>5.492</u>	<u>16.939</u>	<u>125.036</u>

De afschrijving op terreinen betreft de afschrijving op het gebruiksrecht van de grond (erfpacht) Kralingse Zoom, Museumpark en Wijnhaven. De erfpacht is afgekocht tot en met respectievelijk 2083, 2089 en 2047 en wordt lineair over de duur van het gebruiksrecht afgeschreven.

De verkrijgingsprijs en cumulatieve afschrijving van de inventaris, automatiseringsapparatuur en verbouwingen aan de gebouwen zijn in boekjaar 2016 met een bedrag van 29,9 miljoen euro verminderd. De vermindering is toegepast daar de investeringen niet meer aanwezig zijn en een nettoboekwaarde hadden van nihil.

De verkrijgingsprijs en cumulatieve afschrijving van de gebouwen zijn in boekjaar 2016 met een bedrag van 4,6 miljoen euro verminderd. De vermindering is toegepast omdat een aantal panden op de locatie Kralingse Zoom in 2015 zijn gesloopt. Hiervoor komt nieuwbouw in de plaats. Daarnaast zijn er een aantal activa die betrekking hebben op panden (o.a. portocabines) niet meer aanwezig. De nettoboekwaarde van deze activa was nihil.

De WOZ-waarde van de gebouwen en terreinen bedraagt 169,6 miljoen euro (peildatum 1 januari 2016).
De verzekerde waarde van de gebouwen per 1 januari 2016 bedraagt 339,5 miljoen euro.

(2) Vorderingen

	31-12-2016	31-12-2015
Debiteuren	1.325	1.873
Studenten/deelnemers/cursisten	31.138	30.181
Overige vorderingen	204	275
Overlopende activa	5.998	5.787
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	-2.030	-1.523
	<u>36.635</u>	<u>36.593</u>
<i>Overige vorderingen</i>		
Personeel	93	169
Overige	111	106
	<u>204</u>	<u>275</u>
<i>Overlopende activa</i>		
Vooruitbetaalde kosten	2.395	3.100
Overige overlopende activa	3.603	2.687
	<u>5.998</u>	<u>5.787</u>
	2016	2015
<i>Voorziening wegens oninbaarheid</i>		
Stand per 1-1	-1.523	-1.283
Onttrekking	111	274
Dotatie	-618	-514
Stand per 31-12	<u>-2.030</u>	<u>-1.523</u>

De vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar.

Het saldo debiteuren daalt doordat eind 2016 een aantal grotere facturen is betaald, die ultimo 2015 nog niet betaald waren. De vorderingen op studenten stijgen als gevolg van een hoger studentaantal en stijging van het collegegeld.

De voorziening wegens oninbaarheid stijgt als gevolg van een aantal disputen.

De vooruitbetaalde kosten dalen vanwege een herclassificatie tussen vooruitbetaalde kosten en overlopende activa.

De overige overlopende activa stijgen door een stijging van het aantal nog te facturen nota's.

(3) Liquide middelen

	31-12-2016	31-12-2015
Kasmiddelen	9	11
Tegoeden op bankrekeningen	<u>33.577</u>	<u>17.376</u>
	<u>33.586</u>	<u>17.387</u>

De hogeschool is deelnemer van schatkistbankieren. Alle tegoeden worden aangehouden bij de Staat der Nederlanden. Deze tegoeden zijn vrij opneembaar. De hogeschool ontvangt op de rekening courant een rente gelijk aan het Euro Overnight Index Average (EONIA). De hogeschool heeft ultimo 2016 geen deposito's uitstaan.

(4) Eigen vermogen

	Stand per 1-1-2016	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31-12-2016
Algemene reserve	63.225	-7.898	-	55.327
Bestemmingsreserve (publiek)	5.051	-352	-	4.699
Bestemmingsreserve (privaat)	-1.345	-146	-	-1.491
Bestemmingsfonds (publiek)	90	-	-	90
	<u>67.021</u>	<u>-8.396</u>	<u>-</u>	<u>58.625</u>
<i>Bestemmingsreserve (publiek)</i>				
Kennisinnovatie middelen	2.876	-426	-	2.450
Promotievoucher middelen	484	-58	-	426
Centre of Expertise middelen	1.691	132	-	1.823
	<u>5.051</u>	<u>-352</u>	<u>-</u>	<u>4.699</u>

Hieronder volgt een korte beschrijving van de bestemmingsreserves:

- Middelen voor kennisinnovatie, promotievouchers en Centres of Expertise
In het verleden heeft de hogeschool in de rijksbijdrage middelen voor kennisinnovatie, promotievouchers en Centres of Expertise ontvangen. Deze zijn opgegaan in de lumpsum rijksbijdrage. De niet bestede middelen vormen de bestemmingsreserve. Hogeschool Rotterdam heeft het beleid om deze niet bestede middelen alsnog aan deze activiteiten te besteden en reserveert hiervoor middelen in haar budget conform eerdere jaren.

	Stand per 1-1-2016	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31-12-2016
<i>Bestemmingsreserve (privaat)</i>				
Privaat	-1.137	-146	-208	-1.491
B.V. RDM Campus	-208	-	208	-
	<u>-1.345</u>	<u>-146</u>	<u>-</u>	<u>-1.491</u>

- Privaat

De bestemmingsreserve privaet bestaat uit de cumulatieve resultaten van alle private activiteiten tot heden. Hogeschool Rotterdam is van mening dat deze activiteiten een meerwaarde hebben en in lijn liggen met de kerntaken waarvoor de hogeschool rijksbijdrage ontvangt. In 2013 en 2015 zijn deze activiteiten, mede op basis van de uitgangspunten van het Focus-programma, gereorganiseerd en deels verkocht aan derden. De resultaten van de contractactiviteiten ontwikkelen zich positief en de verwachting is dan ook dat het vermogen op termijn weer positief zal zijn.

De B.V. RDM Campus is in 2016 opgeheven. De bijbehorende bestemmingsreserve is derhalve toegevoegd aan de bestemmingsreserve privaet.

<i>Bestemmingsfonds (publiek)</i>	Stand per 1-1-2016	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31-12-2016
Schoolfonds	90	-	-	90

Het schoolfonds is niet gevormd vanuit de rijksbijdragen en staat in principe vrij ter beschikking van de hogeschool.

(5) Voorzieningen

	Stand per 1-1-2016	Dotaties	Onttrekkingen / vrijval	Stand per 31-12-2016
<u>Personeelsvoorzieningen</u>				
Wachtgelden	5.957	2.171	2.017	6.111
WIA/ Eigenrisicodragerschap WGA	1.273	684	298	1.659
Reorganisatie private activiteiten	110	-	110	-
Voorziening M2 DI uren	1.141	-	44	1.097
Gratificatie ambtsjubileum	1.622	150	369	1.403
	<u>10.103</u>	<u>3.005</u>	<u>2.838</u>	<u>10.270</u>
<u>Overige voorzieningen</u>				
Profileringsfonds	140	358	338	160
Asbestverwijdering	1.995	-	367	1.628
	<u>2.135</u>	<u>358</u>	<u>705</u>	<u>1.788</u>
	<u>12.238</u>	<u>3.363</u>	<u>3.543</u>	<u>12.058</u>

Onderverdeling saldo	< 1 jaar	> 1 jaar	Stand per 31-12-2016
<u>Personeelsvoorzieningen</u>			
Wachtgelden	2.558	3.553	6.111
WIA/ Eigenrisicodragerschap WGA	396	1.263	1.659
Reorganisatie private activiteiten	-	-	-
Voorziening M2 DI uren	320	777	1.097
Gratificatie ambtsjubileum	65	1.338	1.403
	<u>3.339</u>	<u>6.931</u>	<u>10.270</u>
<u>Overige voorzieningen</u>			
Profileringsfonds	151	9	160
Asbestverwijdering	-	1.628	1.628
Deelnemingen	-	-	-
	<u>151</u>	<u>1.637</u>	<u>1.788</u>
	<u>3.490</u>	<u>8.568</u>	<u>12.058</u>

Bij de personele voorzieningen bedraagt de toegepaste disconteringsvoet 3%. De overige voorzieningen zijn niet contant gemaakt.

Hieronder volgt een beschrijving van de voorzieningen.

Wachtgelden

Deze voorziening is gevormd ter dekking van de verwachte uitkeringslasten die voortvloeien uit verplichtingen t.a.v. de Werkloosheidswet (WW) en de bovenwettelijke WW. De duur van een WW-uitkering bedraagt maximaal 38 maanden en loopt terug naar maximaal 24 maanden.

WIA-eigenrisicodragerschap WGA

Deze voorziening is gevormd ter dekking van uitkeringslasten die voortvloeien uit verplichtingen t.a.v. de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), waarvoor de hogeschool sinds 2005 eigenrisicodrager is. Voor iedere oud-medewerker die onder het eigenrisicodragerschap valt, moet de hogeschool de WIA-uitkering betalen tot maximaal 120 maanden of tot de eventueel eerdere pensioendatum. De voorziening is gestegen als gevolg van een toename in het aantal te behandelen dossiers.

Reorganisatie private activiteiten

Deze voorziening is gevormd ter dekking van de personele lasten gemoeid met de reorganisatie van de private activiteiten. Ultimo 2013 is het ondersteunend personeel dat betrokken is bij de private activiteiten bij Hogeschool Rotterdam, geïnformeerd over het besluit van het college van bestuur de private activiteiten af te bouwen. 2016 is het laatste jaar van afbouw geweest.

Voorziening M2 DI-uren

In het kader van de nieuwe cao hbo 2015-2016 is een voorziening gevormd voor personeel dat deelneemt aan de 'regeling werktijdverkorting senioren' volgend uit de duurzame inzetbaarheidsparagraaf in de cao. Het voorziene bedrag betreft het bedrag waarop de deelnemers aanspraak maken.

Gratificaties ambtsjubilea

Deze voorziening is gevormd ter dekking van de kosten van gratificaties vanwege ambtsjubilea. De cao bepaalt dat een medewerker een gratificatie ontvangt bij het bereiken van een 25-jarig, 40-jarig en 50-jarig ambtsjubileum.

Profileringsfonds

Deze voorziening is gevormd ter financiële ondersteuning van studenten die niet voldoen aan de normen voor tempo-prestatiebeurs, dan wel studenten die buiten hun schuld vertraagd afstuderen (een en ander conform hetgeen bepaald is in de WHW, artikel 7.51) binnen Hogeschool Rotterdam.

Asbestverwijdering

Deze voorziening is gevormd ter dekking van het verwijderen van asbest bij op termijn uit te voeren renovatie- en verbouwwerkzaamheden van gebouwen. In 2016 is voor een bedrag van 0,4 miljoen euro aan asbest gesaneerd.

(6) Langlopende schulden

	Stand per 1-1-2016	Aangegane leningen	Aflossingen 2016	Stand per 31-12-2016
Leningen	-	21.950	-	21.950
	-	21.950	-	21.950

De looptijden en rentepercentages zijn als volgt.

	Stand >1 jaar	Stand >5 jaar	Rentevoet
Leningen	21.950	15.550	1,05%

In december 2015 is de hogeschool twee vastrentende leningen (32,0 miljoen euro, looptijd 21 jaar, rente 1,05% respectievelijk 8,8 miljoen euro, looptijd 5 jaar, rente 0,13%) aangegaan bij de Staat der Nederlanden. De eerste lening is in 2016 in tranches deels uitgekeerd. In 2017 zullen de overige tranches en de tweede lening uitgekeerd worden. Als zekerheid is het recht van eerste hypotheek ten behoeve van de Staat verleend tot een bedrag van 53,0 miljoen euro op de in eigendom zijnde panden op de locaties Kralingse Zoom en Museumpark.

(7) Kortlopende schulden

	31-12-2016	31-12-2015
Crediteuren	8.766	8.151
Belastingen en premies sociale verzekeringen	10.347	9.572
Schulden ter zake van pensioenen	2.252	2.234
Overlopende passiva	81.259	77.305
	102.624	97.263
<i>Belastingen en premies sociale verzekeringen</i>		
Loonheffing	7.969	7.265
Omzetbelasting	64	150
Premies sociale verzekeringen	2.314	2.157
	10.347	9.572
Vooruitontvangen college- en les gelden	49.798	47.053
Vooruitontvangen subsidies OCW	1.843	1.854
Vooruitontvangen baten privaat	2.663	2.729
Vooruitontvangen baten en subsidies	2.979	2.938
Vakantiegeld en -dagen	8.608	7.406
DI-uren	1.262	1.723
Reservering LRO	-	891
Accountants- en administratiekosten	89	143
Huisvestingslasten	4.592	5.255
Overige	9.425	7.313
	81.259	77.305

De kortlopende schulden hebben een looptijd van minder dan één jaar, met uitzondering van een bedrag van 3,9 miljoen euro vooruitontvangen huurbonus voor het pand Rochussenstraat. Tot en met 2026 valt hiervan jaarlijks 0,4 miljoen euro vrij als minderlast op de huurlasten.

Het saldo van de crediteuren stijgt onder andere als gevolg van de ontvangst van een factuur van 1,3 miljoen euro inzake de bouw van de locatie Kralingse Zoom. De te betalen loonheffing stijgt als gevolg van cao-stijgingen en de stijging van de personeelsaantallen.

De stijging van de vooruitontvangen college- en les gelden is in lijn met de hogere studentaantallen en de stijging van het college- en cursusgeld.

Het saldo vakantiedagen en vakantiegeld stijgt in lijn met de personele groei. Voorts is er sprake van een hoger saldo openstaande vakantiedagen in de organisatie. Het saldo DI-uren is daarentegen gekrompen. De DI-uren betreffen een reservering die is ontstaan door de introductie van de duurzame inzetbaarheid (DI) in de cao hbo 2015-2016. Het betreft een reservering voor niet opgenomen duurzame inzetbaarheidsuren en opgebouwde aanspraken.

De reservering loonruimteovereenkomst (LRO) betreft een reservering voor de in 2016 uit te betalen loonruimte uit 2015 volgend uit het sectoroverschrijdend loonakkoord. Deze betaling heeft in 2016 plaatsgevonden. Derhalve is het saldo ultimo 2016 nihil.

De overige overlopende passiva stijgen als gevolg van hogere reserveringen ten opzichte van het vorige boekjaar voor nog te boeken facturen voor in 2016 gemaakte lasten.

3.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Erfpacht

De stichting heeft vijf erfpachtovereenkomsten. Voor het Museumpark is dit recht, met als einddatum april 2089, gekocht voor een bedrag van 2,6 miljoen euro. Voor de Wijnhaven 61 is dit recht, met als einddatum augustus 2047, gekocht voor een bedrag van 1,7 miljoen euro. Voor de Kralingse Zoom, drie erfpachtovereenkomsten, is dit recht, met als einddatum september 2083, gekocht voor een bedrag van 1,2 miljoen euro respectievelijk 0,1 miljoen euro en 1,4 miljoen euro.

Ultimo 2016 is de hogeschool in overleg met de gemeente Rotterdam om de erfpacht aan de locatie Kralingse Zoom aan te passen naar de nieuwe situatie, waarbij de nieuwbouw is gerealiseerd. De verwachting is dat dit medio 2017 formeel gereed is.

Borgstellingen

De Hogeschool Rotterdam heeft via het ministerie van financiën voor een bedrag van 1,4 miljoen euro aan borgstellingen afgegeven. De borgstellingen zijn allen gerelateerd aan huurovereenkomsten.

Bankgaranties

Hogeschool Rotterdam heeft voor een bedrag van 0,8 miljoen euro aan bankgaranties met name inzake huurovereenkomsten afgegeven.

RDM-verplichtingen

De huurovereenkomst met het Havenbedrijf Rotterdam N.V. loopt tot 2024. De jaarlijkse huur van 0,3 miljoen euro voor de bedrijfshal die voor het onderwijs gebruikt wordt, wordt voor de helft aan het Albeda College doorbelast.

Overige contracten

Voor huurcontracten en leaseauto's zijn de volgende meerjarige verplichtingen aangegaan. De jaarbedragen zijn als volgt:

- huurcontracten korter dan één jaar 6,0 miljoen euro, één tot vijf jaar 18,0 miljoen euro en meer dan vijf jaar 5,3 miljoen euro,
- voor leaseauto's bedragen de verplichtingen korter dan een jaar 56.000 euro, één tot drie jaar 68.000 euro en langer dan drie jaar 25.000 euro.

Voor licenties en schoonmaak zijn raamcontracten afgesloten. De toekomstige verplichtingen op basis van de begroting zijn als volgt:

- voor licentielasten kan de verplichting 4,6 miljoen euro bedragen,
- voor schoonmaaklasten kan het jaarbedrag op afroep 3,3 miljoen euro bedragen.

Ook voor onderhoud zijn raamcontracten afgesloten. De toekomstige verplichting kan per jaar op afroep 0,9 miljoen euro bedragen. Tevens is de hogeschool een meerjarige verplichting aangegaan van 22,2 miljoen euro voor de bouw op de locatie Kralingse Zoom. De bouw hiervan is in 2016 gestart.

Verplichtingen voortkomend uit de cao hbo

In de cao hbo is de regeling werktijdvermindering senioren opgenomen (artikel M2). Deze regeling verplicht de hogeschool tot het toekennen van werktijdvermindering met onevenredige inhouding van het loon voor senioren. Voor de reeds deelnemende medewerkers heeft de hogeschool, conform de jaarrekening 2015, een voorziening opgenomen om deze rechten te voorzien. Er is in de verantwoording geen rekening gehouden met ingroeirechten.

Belastinglatentie

Door toepassing van de subjectieve onderwijs- en onderzoeksvrijstelling en het akkoord hierop van de belastingdienst is de vennootschapsbelastingplicht van de stichting per 1 januari 2016 beëindigd. De compensabele verliezen uit de jaren 2012 tot en met 2015 zijn hierdoor verdampt. Voornoemde verliescompensatie was in de jaarrekening 2015 en eerder reeds op nihil gewaardeerd. Derhalve is er geen financiële impact in 2016.

3.8 Toelichting op de staat van baten en lasten

x € 1.000

BATEN**(8) Rijksbijdragen**

De baten uit rijksbijdragen zijn gebaseerd op het rijksbijdragenbestand d.d. 20 december 2016 van het ministerie van OCW.

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Rijksbijdragen OCW	199.927	199.887	197.645
Overige subsidies OCW	1.928	1.515	1.216
	<u>201.855</u>	<u>201.402</u>	<u>198.861</u>
<i>Rijksbijdragen OCW</i>			
Normatieve Rijksbijdragen	199.927	199.887	197.645
	<u>199.927</u>	<u>199.887</u>	<u>197.645</u>

De normatieve rijksbijdrage is ten opzichte van de realisatie 2015 gestegen met 2,3 miljoen euro door meer bekostigde studenten en graden, een hoger bedrag voor de prestatiebekostiging en een lagere prijs door met name een negatieve volumecompensatie.

De overige subsidies OCW zijn 0,7 miljoen euro hoger dan in 2015 te verklaren door meer inzet bij project BOSS 0,5 miljoen euro en een hogere bijdrage voor lerarenbeurzen 0,2 miljoen euro.

(9) Overige overheidsbijdragen en –subsidies

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Overige overheidsbijdragen	2.777	2.543	2.810
	<u>2.777</u>	<u>2.543</u>	<u>2.810</u>

Onder de overige overheidsbijdragen zijn de gelden opgenomen die zijn verkregen van het ministerie van VWS voor werkgevers van de studenten van de masteropleidingen van het Instituut voor Gezondheidszorg. Ten opzichte van 2015 is het aantal studenten dat hiervan gebruik maakt, afgenomen. Hierdoor zijn de overige overheidsbijdragen in 2016 licht afgenomen. De lasten, opgenomen onder de overige lasten, zijn hierdoor ook lager.

(10) College-, cursus-, les- en examengelden

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Collegegelden sector HBO	67.118	64.759	63.227
	<u>67.118</u>	<u>64.759</u>	<u>63.227</u>

De collegegelden zijn 3,9 miljoen euro gestegen ten opzichte van 2015. Dit is het gevolg van een groei van de studentenpopulatie en de stijging van het wettelijk vastgestelde collegegeldtarief, alsmede van een stijging van de instellingscollegegeldtarieven.

(11) Baten werk in opdracht van derden

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Contractonderwijs	5.936	6.112	5.059
Overige baten werk in opdracht van derden	4.132	3.203	3.786
	<u>10.068</u>	<u>9.315</u>	<u>8.845</u>

De baten werk in opdracht van derden liggen 1,2 miljoen euro boven het niveau van 2015. Dit is het gevolg van een toename van de baten uit contractonderwijs (0,9 miljoen euro) met name bij het Instituut voor Gezondheidszorg, het Instituut voor Lerarenopleidingen en het Instituut voor Sociale Opleidingen. De overige baten uit werk voor derden zijn gestegen met 0,3 miljoen euro vooral door een toename bij de Rotterdam Business School.

(12) Overige baten

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Verhuur	810	638	1.216
Detachering personeel	380	312	567
Sponsoring	29	36	55
Overige	5.367	3.685	4.944
	<u>6.586</u>	<u>4.671</u>	<u>6.782</u>

Het totaal aan overige baten is met 0,2 miljoen euro gedaald ten opzichte van 2015. Deze afname is opgebouwd uit 0,4 miljoen euro lagere huuropbrengsten en 0,2 miljoen euro lagere opbrengst uit detachering van personeel met name bij het Instituut voor Gezondheidszorg. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een toename van de vrijwillige studentbijdragen voor leermiddelen (0,4 miljoen euro) met name bij de Rotterdam Academy en de Willem de Kooning Academie.

(13) Personeelslasten

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Lonen en salarissen	198.854	190.623	184.793
Overige personele lasten	28.044	30.500	36.630
Af: uitkeringen	-1.387	-900	-1.229
	225.511	220.223	220.194
<i>Lonen en salarissen</i>			
Brutolonen en salarissen	160.360	153.722	148.556
Sociale lasten	19.178	18.384	17.111
Pensioenpremies	19.316	18.517	19.126
	198.854	190.623	184.793
<i>Overige personele lasten</i>			
Dotaties personele voorzieningen	2.742	3.083	3.341
Personeel niet in loondienst	16.664	17.301	21.424
Overig	8.638	10.116	11.865
	28.044	30.500	36.630
Gemiddeld aantal fte	2.762	2.666	2.642
Gemiddeld aantal personeelsleden	3.935	3.768	3.734

Ten opzichte van 2015 zijn de personeelslasten gestegen met 5,3 miljoen euro naar 225,5 miljoen euro. De salarislasten van eigen personeel zijn toegenomen als gevolg van een grotere formatie en door cao-wijzigingen.

De gemiddelde formatie bedroeg 2.762 fte, tegen 2.642 fte in 2015. De formatie is inclusief studentassistenten en peercoaches, maar exclusief vermindering fte door SOP-regelingen en ouderschapsverlof.

Het gemiddeld aantal medewerkers bedroeg 3.935, tegen 3.734 in 2015. Er is geen personeel werkzaam in het buitenland.

Hogeschool Rotterdam kent een Pensioen- en Flexibele Uittredingsregeling voor huidige en voormalige werknemers. De pensioenen zijn ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds ABP. De regeling is te karakteriseren als zogeheten toegezegd-pensioenregelingen, waarbij de pensioenuitkering gebaseerd is op de duur van het dienstverband en het gemiddelde salaris van de werknemer gedurende dit dienstverband.

De gehanteerde pensioenregeling van de stichting is een pensioenregeling die is ondergebracht bij het ABP.

De belangrijkste kenmerken van deze pensioenregeling zijn:

- Er is sprake van een ouderdoms- en nabestaandenpensioen (OP/NP),
- Er is sprake van een middelloonregeling,
- De pensioenleeftijd wordt in de jaren tot en met 2023 stapsgewijs verhoogd naar 67 jaar,
- De regeling kent zowel een levenslang als een tijdelijk partner- en wezenpensioen, waarbij het partner- en wezenpensioen is verzekerd op risicobasis.

De belangrijkste kenmerken van de uitvoeringsovereenkomst zijn:

- Deelneming in het bedrijfstakpensioenfonds is verplicht gesteld voor de werknemers en bestuurders van de stichting
- De stichting is uitsluitend verplicht tot betaling van de vastgestelde premies. Er is in geen geval een verplichting tot bijstorting

De dekkingsgraad van het ABP is per 31 december 2016 is gelijk aan 96,6% (2015: 97,2%).

Kosten voortvloeiend uit non-activiteitsregelingen (vrijstelling van werkzaamheden) worden conform RJO verwerkt als periodelasten.

Overige personele lasten

De dotaties aan personele voorzieningen zijn 0,6 miljoen euro lager dan in 2015.

De lagere dotatie betreft de voorziening wachtgelden (0,4 miljoen euro) en de voorziening jubileumgratificaties (0,4 miljoen euro). De dotatie aan de voorziening WIA eigenrisico-dragerschap WGA was 0,2 miljoen euro hoger dan in 2015. De dotaties hebben een grotendeels incidenteel karakter en zijn sterk afhankelijk van individuele personeelsdossiers.

In 2015 was de onttrekking van de voorziening reorganisatie private activiteiten 1,1 miljoen euro. In 2016 is het restant van 110 duizend euro verbruikt.

De lasten voor personeel niet in loondienst zijn ten opzichte van 2015 met 4,8 miljoen euro afgenomen. Deze afname is mede het gevolg van de invoering van de wet DBA en van de voortzetting van het beleid om de kosten van extern personeel terug te dringen.

De overige personele lasten zijn met 3,2 miljoen euro verminderd. Dit is voor het grootste deel een gevolg van de gewijzigde boekhoudkundige verwerking van vaststellingsovereenkomsten (2,4 miljoen euro), maar ook lagere scholingslasten resp. hogere kosten voor werving personeel, toelagen woon-werkverkeer en arbo-dienstverlening. Kosten voor vaststellingsovereenkomsten (circa 1,3 miljoen euro) zijn in 2016 verwerkt onder de reguliere salarislasteren DOP en AOP, terwijl deze in 2015 onder 'overige personele lasten' werden verantwoord.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de WNT ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de voor de sector hbo van toepassing zijnde regelgeving. Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor de hogeschool is 179.000 euro op basis van de klasseindeling F die is vastgesteld door de raad van toezicht.

Omdat alle leden van het college een reeds bestaande arbeidsovereenkomst hadden, hebben zij gebruik gemaakt van het van toepassing zijnde overgangsrecht. Door de nieuwe arbeidsovereenkomst voor de heer Bormans, is het overgangsrecht echter per 1 september 2016 vervallen. De jaarbezoldiging voor hem is daarom gebaseerd op 8/12e gedeelte van het bedrag dat vanwege het overgangsrecht gold en 4/12e gedeelte van de nieuwe norm. De heer Roelof had recht op continuering van dit overgangsrecht, maar heeft hier bij zijn herbenoeming per 1 september van afgezien. Dezelfde gebroken berekening is daardoor op hem van toepassing.

Het WNT-maximum voor de leden van de raad van toezicht bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum, berekend naar rato van de duur van het dienstverband.

De hogeschool heeft geen gewezen topfunctionarissen, noch niet-topfunctionarissen die op grond van de WNT vermeld moeten worden in de jaarrekening.

Het overzicht van de beloningen van de topfunctionarissen is onderstaand opgenomen.

Leidinggevende topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	Bormans	Roelof	Sanderman
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	nvt	nvt	nvt
Individueel WNT-maximum	179.000	179.000	179.000
Bezoldiging			
Beloning	177.035	165.102	166.273
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	15.900	15.786	15.600
Subtotaal	192.935	180.888	181.873
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-
Totaal bezoldiging	192.935	180.888	181.873
Motivering indien overschrijding:	1)	1)	2)

1) De leidinggevende topfunctionarissen maken t/m 31-8-2016 gebruik van het overgangsrecht binnen de WNT. De bezoldiging 2016 valt binnen het maximum komend uit het overgangsrecht. Vanaf 1-9-2016 geldt het nieuwe WNT maximum

2) De leidinggevende topfunctionarissen maken gebruik van het overgangsrecht binnen de WNT. De bezoldiging 2016 valt binnen het maximum komend uit het overgangsrecht.

Gegevens 2015

<i>bedragen x € 1</i>	Bormans	Roelof	Sanderman
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	1	1	1
Bezoldiging 2015			
Beloning	183.195	165.399	165.645
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	16.488	16.370	16.121
Totaal bezoldiging 2015	199.683	181.769	181.766
Individueel WNT-maximum 2015	178.000	178.000	178.000

Toezichthoudende topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1, excl. BTW</i>	Beerman	Oomen	van der Waaij	Verlaan	Insinger	Sorgdrager*
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Voorzitter a.i.
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	
Individueel WNT-maximum	26.850	17.900	17.900	17.900	17.900	
Bezoldiging 2016						
Beloning	19.400	13.500	13.500	13.500	13.500	
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	
Subtotaal	19.400	13.500	13.500	13.500	13.500	
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-	-	
Totaal bezoldiging	19.400	13.500	13.500	13.500	13.500	
Motivering indien overschrijding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	

Gegevens 2015

Duur dienstverband in 2015	1/9 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/9 - 31/12	1/1 - 31/12
<i>bedragen x € 1, excl. BTW</i>	Beerman	Oomen	van der Waaij	Verlaan	Insinger	Sorgdrager*
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Voorzitter a.i.
Bezoldiging 2015						
Beloning	4.500	13.500	13.500	13.500	4.500	20.442
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-
Totaal bezoldiging 2015	4.500	13.500	13.500	13.500	4.500	20.442
Individueel WNT-maximum 2015	5.950	17.800	17.800	17.800	5.950	26.700

* Mevrouw Sorgdrager was in 2014 lid van de RvT, in 2015 heeft zij als voorzitter a.i. gefunctioneerd. In de bruto vergoeding van mevrouw Sorgdrager is een afscheidsgratificatie van 500 euro gebruteerd opgenomen.

(14) Afschrijvingen

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Afschrijvingen gebouwen, verbouwingen en gebruiksrecht terreinen	10.488	10.687	9.894
Afschrijvingen inventarissen en apparatuur	6.451	6.733	6.687
	16.939	17.420	16.581

De afschrijvingslasten zijn in 2016 met 0,4 miljoen euro gestegen ten opzichte van 2015, onder andere doordat de afschrijvingstermijn van de in 2015 geactiveerde onderhoudsinvesteringen in 2016 is ingegaan. Voorts is er in 2016 sprake van een inhaalafschrijving van 0,1 miljoen euro op locatie WTC, omdat hier een verbouwing ten behoeve van tijdelijke huisvesting is gerealiseerd.

(15) Huisvestingslasten

	Realisatie	Begroot	Realisatie
	2016	2016	2015
Huur	7.103	7.635	7.266
Verzekeringen	166	151	161
Onderhoud	2.457	2.689	2.406
Schoonmaakkosten	3.383	3.292	3.462
Energie en water	2.736	3.481	2.709
Heffingen	1.091	1.050	983
Dotatie voorziening asbestverwijdering	-1	-	330
Brandveiligheid	11	-	313
Overige	397	-	652
	<u>17.343</u>	<u>18.298</u>	<u>18.282</u>

De huisvestingslasten nemen met 0,9 miljoen euro af tot 17,3 miljoen euro. Dit is te verklaren door een dotatie voorziening asbestverwijdering van 0,3 miljoen euro in 2015; in 2016 is een dotatie niet van toepassing geweest. Daarnaast is er sprake van lagere huurlasten (0,2 miljoen euro) en lagere kosten voor onderhoud van 0,2 miljoen euro. De overige huisvestingslasten dalen ten opzichte van 2015. Dit is het gevolg van verhuisbewegingen in 2015 (0,2 miljoen euro).

(16) Overige lasten

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Administratie- en beheerslasten	20.404	19.925	19.787
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	10.821	10.792	10.993
Dotatie overige voorzieningen	358	215	46
Overige	5.269	4.694	7.717
	36.852	35.626	38.543

Administratie- en beheerslasten

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Advertentie en werving studenten	1.540	2.207	1.802
Telefoon	1.248	889	928
Porti	425	280	426
Drukwerk en kopieer	1.720	1.858	1.887
Kantoorbehoeften	515	484	557
Automatisering	314	404	257
Advies	4.900	4.386	3.342
Representatie	747	1.131	834
Kantine	2.393	1.687	2.211
Bank- en incassokosten	119	202	116
Reis en verblijf	1.966	2.312	2.180
Studentenvoorzieningen	2.209	1.754	2.767
Overige beheerslasten	2.308	2.331	2.480
	20.404	19.925	19.787

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
<i>Inventaris, apparatuur en leermiddelen</i>			
Leermiddelen	3.829	3.571	3.512
Aanschaf apparatuur en inventarissen	292	669	618
Reparatie en onderhoud inventarissen en licenties	6.666	6.463	6.824
Verzekering inventarissen	34	89	38
	10.821	10.792	10.992

Overige overige lasten

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Uitbesteed onderwijs	811	336	665
Stagelasten	681	781	817
Overig	3.777	3.577	6.234
	5.269	4.694	7.716

De overige lasten nemen af met 1,7 miljoen euro. Opvallende mutaties zijn:

- hogere advieskosten (+1,6 miljoen euro) door fiscaal- en managementadvies bij AIC;
- lagere kosten (-0,6 miljoen euro) voor studentenvoorzieningen;

- lagere aanschafkosten (-0,3 miljoen euro) apparatuur en inventaris bij met name het Instituut voor Engineering & Applied Sciences;
- hogere dotatie (+0,3 miljoen euro) aan het afstudeerfonds;
- hogere kosten (+0,3 miljoen euro) voor leermiddelen bij met name de Willem de Kooning Academie, het Instituut voor Commercieel Management en het Instituut voor Lerarenopleidingen;
- hogere kosten (+0,1 miljoen euro) voor uitbesteed onderwijs bij het Instituut voor Gezondheidszorg;
- de overige overige lasten dalen als gevolg van een eenmalige fiscale reservering in 2015.

Voorts is in 2016 een reservering (0,5 miljoen euro) in de overige lasten opgenomen voor ontvangen maar nog niet gealloceerde facturen.

(17) Financiële baten en lasten

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Rentebaten	2	-	115
Rentelasten (-/-)	-157	-150	-
	<u>-155</u>	<u>-150</u>	<u>115</u>

De afname van rentebaten is te verklaren door de overgang van ABN-AMRO naar Schatkistbankieren, waardoor er in 2016 geen depositorekeningen meer aanwezig zijn. De rentelasten zijn het gevolg van de ontvangst van de eerste tranches van de lening.

(18) Resultaat deelneming

	Realisatie 2016	Begroot 2016	Realisatie 2015
Resultaat deelneming	-	-	35
	-	-	35

De deelneming B.V. RDM Campus is in 2016 ontbonden. De bedrijfsactiviteiten waren reeds in 2015 beëindigd.

3.9 Toelichting accountantskosten

In het boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountantshonoraria ten laste van het resultaat gebracht:

2016	PwC* Accountants	PwC Netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	139		139
Andere controlewerkzaamheden	87		87
Fiscale advisering		6	6
Andere niet-controlediensten		0	0
	<u>226</u>	<u>6</u>	<u>232</u>

2015	PwC Accountants	PwC Netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	149		149
Andere controlewerkzaamheden	57		57
Fiscale advisering		10	10
Andere niet-controlediensten		27	27
	<u>206</u>	<u>37</u>	<u>243</u>

* voluit: PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

3.10 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

3.11 Model E

Model E is op de volgende pagina opgenomen.

Model E: Verbonden partijen

Naam	Juridische vorm 2016	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2016 EUR	Resultaat jaar 2016 EUR	Art 2: 403 BW Ja/Nee	Deelname %	Consolidatie J/N
------	----------------------	------------------	-------------------	----------------------------------	----------------------------	----------------------------	---------------	---------------------

Legenda code activiteiten:

- 1 contractonderwijs
- 2 contractonderzoek
- 3 onroerende zaken
- 4 overige

Er zijn geen verbonden partijen onderkend.

Rotterdam, 22 mei 2017

Stichting Hogeschool Rotterdam

Het college van bestuur

Drs. M.J.G. Bormans

J.G. Roelof

Dr. A.A. Sanderman

De raad van toezicht

J.C. Beerman MBA

Drs. J.W.A. Verlaan

Drs. C.W. van der Waaij RA

Mr. C.M. Insinger MBA

Dhr. H. Karakus

4 Overige gegevens

4.1 Bevestiging college van bestuur

In het kader van de uitbreiding op artikel 31 lid 1 van de Richtlijn verslaggeving Hoger Onderwijs zoals met ingang van 29 januari 2005 is ingevoerd, verklaart het college van bestuur als volgt:

Alle bekende en van belang zijnde informatie voor het afgeven van de controleverklaring is aan de onafhankelijke accountant verstrekt. Daarnaast bevestigt het college van bestuur niet betrokken te zijn geweest bij onregelmatigheden gericht op het beïnvloeden van de rijksbijdrage.

4.2 Resultaatbestemming

	2016
Algemene reserve	-7.304
Bestemmingsreserve (publiek)	-946
Bestemmingsreserve (privaat)	-146
Resultaat	<u>-8.396</u>

4.3 Model G

G1 Verantwoording van subsidies zonder verrekenningsclausule

<i>Omschrijving</i>	<i>Toewijzing kenmerk</i>	<i>Toewijzing datum</i>	<i>Bedrag toewijzing</i>	<i>Ontvangen t/m verslagjaar</i>	<i>Prestatie afgerond?</i>
Samenw.Lero&Scholen	592763-2	18-12-2013	1.000.000	1.000.000	N
Samenw.Lero&Scholen	MUO/2014/10303M	5-3-2014	225.000	225.000	N
Educatieve Minor 2014	655912-1	18-12-2014	149.995	149.995	N
Lerarenbeurs deel 2010/2011	BEK - 10 -50705 M	2010	145.267	145.267	J
Lerarenbeurs deel 2010/2011	BEK - 10 -73336 M	2010	130.644	130.644	J
Lerarenbeurs deel 2010/2011	BEK - 10 -53844 M	2010	-6.984	-6.984	J
Lerarenbeurs deel 2010/2011	BEK - 10 -83902 M	2010	-2.794	-2.794	J
Lerarenbeurs deel 2011/2012	376120-2	2011	173.902	173.902	J
Lerarenbeurs deel 2011/2012	376120-2	2011	220.563	220.563	J
Lerarenbeurs deel 2011/2012	2012/2/262917	2011	1.397	1.397	J
Lerarenbeurs deel 2011/2012	2012/2/268332	2012	-14.666	-14.666	J
Lerarenbeurs deel 2012/2013	413319-1	2012	424.112	424.112	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	550413-1	2013	346.887	346.887	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	562398-2	2013	301.854	301.854	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	590973-1	2013	-4.236	-4.236	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	565919-1	2013	-34.421	-34.421	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	602058-1	2014	-18.297	-18.297	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	610007--1	2014	-2.824	-2.824	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	637419-1	2014	-7.061	-7.061	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	638730-1	2014	-4.236	-4.236	J
Lerarenbeurs deel 2013/2014	640063-1	2014	-4.236	-4.236	J
Lerarenbeurs deel 2014/2015	644972-1	2014	648.914	648.914	N
Lerarenbeurs deel 2015/2016	705078-1	2015	-12.732	-12.732	J
Lerarenbeurs deel 2015/2016	708421-1	2015	847.177	847.177	N
Lerarenbeurs deel 2015/2016	712572-1	2015	10.123	10.123	J
Lerarenbeurs deel 2015/2016	723059-1	2015	12.327	12.327	J
Lerarenbeurs deel tm 2014		2016	-87.101	-87.101	J
Lerarenbeurs deel 2016/2017	785638-1	2016	-29.933	-29.933	J
Lerarenbeurs deel 2016/2017	776788-1	2016	822.731	822.731	N
Lerarenbeurs deel 2016/2017	779706-1	2016	-14.218	-14.218	N
Totaal			5.217.151	5.217.151	

Financieel Verslag 2016 - Stichting Hogeschool Rotterdam

G2 Verantwoording van subsidies met verrekeningsclausule

G2A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	Lasten in verslagjaar EUR	Totale kosten EUR	Te verrekenen EUR
Lerarenbeurs deel 2014/2015	644972-1	2014	648.914	648.914	707-	614.828	34.086
Lerarenbeurs deel 2015/2016	705078-1	2015	-12.732	-12.732	-	-12.732	-
Lerarenbeurs deel 2015/2016	708421-1	2015	847.177	847.177	527.679	817.125	30.052
Lerarenbeurs deel 2015/2016	712572-1	2015	10.123	10.123	22.655	10.123	-
Lerarenbeurs deel 2015/2016	723059-1	2015	12.327	12.327	27.144	12.327	-
Lerarenbeurs deel tm 2014		2016	-87.101	-87.101	-	-87.101	-
Lerarenbeurs deel 2016/2017	785638-1	2016	-29.933	-29.933	-	-29.933	-
Totaal			1.388.775	1.388.775	576.771	1.324.637	64.138

G2B Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing EUR	Saldo EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	Lasten in verslagjaar EUR	Totale kosten EUR	Saldo nog te besteden EUR
Lerarenbeurs deel 2016/2017	776788-1	2016	822.731	-	822.731	246.337	310.693	512.038
Lerarenbeurs deel 2016/2017	779706-1	2016	-14.218	-	-14.218	6.735	-27.688	13.470
Totaal			808.513	0	808.513	253.072	283.005	525.508

OCW Vooruitontvangen subsidies								
Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing EUR	Saldo EUR	Lasten in verslagjaar EUR	Saldo nog te besteden EUR		
Externe validering HBO	646894-5	18-12-2015	51.231	51.231	-	51.231		
Samenw.Lero&Scholen	MUO/2015/15402M	10-7-2015	500.000	609.253	733.286	375.967		
Samenw.Lero&Scholen	MUO/2015/15402M	10-7-2015	225.000	325.314	284.947	265.367		
AOS BOSS po	OS-2016-C-023	29-11-2016	250.000	-	-	250.000		
Opleidingschool MBO Rotterdam	OS-2016-C-017	29-11-2016	250.000	-	-	250.000		
Educatieve Minor	655912-1	18-12-2014	149.995	140.005	79.596	60.409		
Totaal			1.426.226	1.125.803	1.097.829	1.252.974		

Aansluiting met de balanspost vooruitontvangen OCW: G2A (64.138) + G2B (525.508 + 1.252.974) = 1.842.620

Financieel Verslag 2016 - Stichting Hogeschool Rotterdam

BIJLAGE 2 FSR tabel

Bedragen zijn verantwoord in €1.000

Subsidie- verstrekker en eventueel uitvoerder	Omschrijving	Projectnummer subsidiegever of kenmerk beschikking met datum	Totaal project-budget (€)	Subsidie (maximale subsidie €)	Looptijd		Bestedingen project (OHW)			Voorschot (Stand 31-12-2016 (€))	Status (lopend/ vast te stellen)	
					begin	einde	Stand 1-1-2016 (€)	Mutaties 2016 (€)	Stand 31-12-2016 (€)			
SIA - Hogeschool Rotterdam	Sterk gestart in de zorg - Resilient Nursing	2014-01-31PRO	1.329	699	30-10-2015	31-10-2019	21	199	221	280	Lopend	
SIA - Hogeschool Leiden	Moving	2014-01-43PRO	700	331	1-9-2015	1-9-2019	19	69	87	49	Lopend	
SIA - Hogeschool Rotterdam	Stimulerende schoolomg. Jeugdigen met AS	2014-01-09M	617	300	1-1-2015	1-9-2017	145	198	343	210	Lopend	
SIA - Hogeschool Rotterdam	Ouders in de voor- en de vroegschoolse educatie	PRO-3-21	999	692	1-3-2012	29-2-2016	707	103	809	692	VTS	
SIA - Hogeschool Rotterdam	Participatory City Making	SVB RTD 14604	150	100	1-10-2016	30-9-2018	0	1	1	20	Lopend	
SIA - Hogeschool Rotterdam	Retailinnovatie in Rotterdam	RAAK.MKB04.025	817	299	1-9-2016	15-7-2018	0	75	75	60	Lopend	
SIA - Hogeschool Rotterdam	Studerend lezen in VMBO en HBO	2014-01-32PRO	1.054	700	1-9-2016	31-8-2020	0	29	29	140	Lopend	
SIA - Hogeschool Rotterdam	In Touch Top Up - ontwikkeling van een matchingsinstrument	SVB/TOP.UP01.007	24	10	1-11-2016	31-10-2017	0	2	2	10	Lopend	
			5.690	3.131				891	676	1.567	1.461	

Voor de in de volgende tabel opgenomen subsidieprojecten geldt dat Hogeschool Rotterdam optreedt als penvoerder, het bedrag opgenomen als voorschot per 31-12-2016 kan als volgt worden gespecificeerd. Voor de overige projecten geldt dat Hogeschool Rotterdam optreedt als deelnemer.

Bedragen zijn verantwoord in €1.000

Subsidie- verstrekker en eventueel uitvoerder	Omschrijving	Projectnummer subsidiegever of kenmerk beschikking met datum	Ontvangen voorschot van subsidieverstrekker	Verrichte betalingen aan projectdeelnemers	Voorschot
			Stand 31-12-2016 (€)	Stand 31-12-2016 (€)	Stand 31-12-2016 (€)
SIA - Hogeschool Rotterdam	Sterk gestart in de zorg - Resilient Nursing	2014-01-31PRO	280	0	280
SIA - Hogeschool Rotterdam	Stimulerende schoolomg. Jeugdigen met AS	2014-01-09M	210	41	169
SIA - Hogeschool Rotterdam	Ouders in de voor- en de vroegschoolse educatie	PRO-3-21	692	128	564
SIA - Hogeschool Rotterdam	Retailinnovatie in Rotterdam	RAAK.MKB04.025	60	0	60
SIA - Hogeschool Rotterdam	In Touch Top Up - ontwikkeling van een matchingsinstrument	SVB/TOP.UP01.007	10	0	10
SIA - Hogeschool Rotterdam	Studerend lezen in VMBO en HBO	2014-01-32PRO	140	0	140
			1.392	169	1.223

Algemeen

In deze verantwoording zijn alleen de subsidies opgenomen waarbij in de subsidievoorwaarden is vereist dat verantwoording via de FSR dient plaats te vinden. Dit betreffen projecten waarbij Hogeschool Rotterdam penvoerder of uitvoerder is. De bestedingen zoals opgenomen in de FSR verantwoording betreffen de kosten als uitvoerder, alsmede de bestedingen van het consortium als geheel waar de Hogeschool Rotterdam penvoerder van is. De projecten waar Hogeschool Rotterdam penvoerder van is zijn tevens separaat verantwoord, met daarin opgenomen een overzicht van betalingen aan partners gedurende 2016. In deze verantwoording zijn geen niet-gecorrigeerde fouten opgenomen.

Gehanteerde grondslagen HRo - projecten Stichting Innovatie Alliantie

De gehanteerde kostengrondslagen van Hogeschool Rotterdam voor het uurtarief voor directe personele lasten zijn gebaseerd op uurtarieven conform de maximum HBO cao schalen (IPL bedragen) behorende bij de salarisschalen van onderwijzend en/of onderzoekend personeel wat het project uitvoert, verhoogd met een opslag voor overhead van 25%. De urenbasis betreft het aantal direct productieve uren op basis van geldende regels, afspraken en/of ervaringsgegevens.

Er is een controleerbare tijdsregistratie voor direct aan het project bestede uren. De urenstaten worden geautoriseerd door de afzonderlijke projectmedewerkers en de projectverantwoordelijken.

De overige direct aan het project toe te rekenen kosten zijn tegen kostprijs gewaardeerd.

Gehanteerde grondslagen consortium partners en detachingscontracten - projecten Stichting Innovatie Alliantie

De gehanteerde kostengrondslagen van consortium partners voor het uurtarief voor directe personele lasten zijn gebaseerd op begrote uurtarieven, inclusief een opslag voor overhead en worden in rekening gebracht op basis van aantal bestede uren. De tijdsregistratie vindt plaats bij consortiumpartners voor direct aan het project bestede uren met autorisatie van daartoe bevoegde personen en beoordeling van de in rekening gebrachte uren door de projectleiding van het consortium.

Daarnaast zijn er projectmedewerkers van consortiumpartners gedetacheerd bij Hogeschool Rotterdam. Hieraan liggen detachingscontracten ten grondslag, waarbij de overeengekomen tarieven conform de gehanteerde methodiek van Hogeschool Rotterdam zijn of niet significant afwijkend en waar tijdsregistratie plaatsvindt in het tijdsregistratiesysteem van Hogeschool Rotterdam of de in rekening gebrachte uren worden geautoriseerd door de projectleiding van het consortium.

Second Skin - TEGB113029

Het Second Skin project met projectnummer TEGB113029 is door Hogeschool Rotterdam buiten de verantwoording gelaten omdat er in de afgelopen jaren onterecht begrote tarieven zijn gehanteerd. De Hogeschool Rotterdam zal in 2017 nacalculatorische tarieven berekenen en op basis van de juiste rekenmethode zowel de kosten van 2016 als 2017 verantwoorden.

4.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is opgenomen op de volgende pagina's.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het college van bestuur en de raad van toezicht van stichting Hogeschool Rotterdam

Verklaring over de in het financieel verslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van stichting Hogeschool Rotterdam te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het financieel verslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van stichting Hogeschool Rotterdam op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de staat van baten en lasten over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van stichting Hogeschool Rotterdam, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Ref.: e0403422

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Fascinatio Boulevard 350, 3065 WB Rotterdam, Postbus 8800, 3009 AV Rotterdam

T: 088 792 00 10, F: 088 792 95 33, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene inkoopvoorwaarden die ook zijn oedeoneerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de getrouwheid van de jaarrekening als geheel bepaald op € 4,3 miljoen. De materialiteit is gebaseerd op 1,5% van de totale baten. De materialiteit voor de financiële rechtmatigheid is bepaald op € 8,2 miljoen, deze materialiteit is gebaseerd op 3% van de totale publieke middelen, zoals voorgeschreven in paragraaf 2.1.3 Materialiteitstabel van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016. In deze paragraaf van het accountantsprotocol zijn tevens een aantal specifieke controle- en rapportagetoleranties opgenomen, die wij hebben toegepast.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met de raad van toezicht overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 202.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen, die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professioneel oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader wordt gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Kernpunten

Waardering van gebouwen

De toelichting op de gebouwen is opgenomen in de waarderingsgrondslagen (paragraaf 3.5) en paragraaf 3.6.1.

Bij de jaarafsluiting 2016 heeft Hogeschool Rotterdam een analyse gemaakt ten aanzien van indicatoren die bijzondere waardeverminderingen tot gevolg kunnen hebben. Er zijn met uitzondering van de taxatie in 2015 van locatie Kralingse Zoom, geen indicatoren voor bijzondere waardevermindering.

Hogeschool Rotterdam heeft in dat kader haar bedrijfswaardeberekening Kralingse Zoom geactualiseerd. Belangrijke uitgangspunten zijn de studentenaantallen, toegerekend naar rato van de vierkante meters voor onderwijs, en de vermogenskostenvoet. Tevens is rekening gehouden met de toekomstige (geplande) investeringen.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Als onderdeel van onze controlewerkzaamheden hebben wij kennis genomen van de taxatie Kralingse Zoom en de geactualiseerde bedrijfswaardeberekening Kralingse Zoom 2016. Vorenstaande rapportages zijn tevens besproken met het college van bestuur, de directie en medewerkers van de dienst Administratie, Informatievoorziening en Control.

Ten aanzien van de vorenstaande bedrijfswaardeberekening hebben wij getoetst of de gehanteerde uitgangspunten redelijk zijn, aansluiten met onderliggende brondocumentatie en consistent zijn toegepast in de berekening.

Kernpunten

Uit deze analyse blijkt dat, ook na de verhuisbeweging als gevolg van de oplevering van locatie Kralingse Zoom, de toekomstige kasstromen voldoende zijn om minimaal de boekwaarde te realiseren. Het college van bestuur is derhalve van mening dat per jaareinde 2016 geen sprake is van een duurzame waardevermindering.

Gegeven de hoogte van de boekwaarde van gebouwen (64% van het balanstotaal) en een indicatie op mogelijke duurzame waardevermindering voor de Kralingse Zoom in combinatie met de nog geplande investeringen, vinden wij de waardering van gebouwen een kernpunt in onze controle.

Naleving van de Europese aanbestedingswetgeving

De Europese aanbestedingswetgeving is via een procedurematrix als onderdeel van het inkoopbeleid verankerd in de interne procedures. Tevens is in het door het college van bestuur vastgestelde inkoopbeleid de eigenstandige (budgettaire) bevoegdheid geregeld van de instituten en diensten.

Ter versteviging van de interne beheersing is in 2016 een extra senior inkoper aangetrokken en wordt, als onderdeel van de interne beheersing, ook gedurende het jaar een inkoopanalyse per instituut respectievelijk dienst opgesteld. De dienst Faciliteiten en Informatietechnologie toetst daarbij, achteraf, gegevensgericht of de inkopen in 2016 voldoen aan de aanbestedingswetgeving. De analyse en conclusies worden ondersteund met onderliggende brondocumentatie zoals crediteurenadministratie, inkoopcontracten, aanbestedingsdossiers en de aanbestedingskalender. Bij de jaarrekeningcontrole 2016 is ook een inkoopanalyse gemaakt voor geheel 2016.

Als gevolg van de decentrale inkoopactiviteiten, het inkoopvolume van stichting Hogeschool Rotterdam ten opzichte van de drempelwaardes in de aanbestedingswetgeving en bevindingen bij voorgaande jaarrekeningcontroles hebben wij de naleving van de Europese aanbestedingswetgeving ook als een kernpunt in onze controle 2016 beschouwd.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Specifieke controleaandacht is uitgegaan naar de juistheid van gehanteerde studentaantallen door aansluiting te maken met de door ons, in het kader van het bekostigingsonderzoek separaat, gecontroleerde studentenadministratie, de aansluiting van de vierkante meters met de vastgoedadministratie, en de vermogenskostenvoet aansluitend met het financieel beleid van Hogeschool Rotterdam en rentetarieven zoals uitgegeven door het Ministerie van Financiën.

Wij kunnen ons vinden in de conclusie van het college van bestuur dat ultimo 2016 geen sprake is van een duurzame waardevermindering.

Wij hebben besprekingen gehouden en controlewerkzaamheden verricht om de inkoopprocedures en de aanwezige beheersingsmaatregelen rondom het inkoopproces in kaart te brengen.

Wij hebben de inkoopanalyse over geheel 2016 en de door de dienst Faciliteiten en Informatietechnologie getrokken conclusies in relatie tot de aanbestedingswetgeving met onderliggende documentatie met deelwaarnemingen gecontroleerd. Specifiek is aandacht geweest voor inkopen die de drempelwaarde uit de aanbestedingswetgeving overschrijden en in 2016 niet(-Europees) zijn aanbesteed, bijvoorbeeld doordat sprake is geweest van doorlopende contracten en/of hiervoor een basis is in de aanbestedingswetgeving (zoals uitgezonderde diensten). Bij Europese aanbestedingen, hebben wij dit gevalideerd met onderliggende documentatie zoals TenderNed, aanbestedingsdossiers en inkoopcontracten.

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij het college van bestuur aanbevelingen gedaan omtrent een verdere borging van de naleving van de (per 1 juli 2016 gewijzigde) Europese aanbestedingswetgeving.

Benoeming

Wij zijn door de raad van toezicht op 19 november 2014 benoemd als accountant van stichting Hogeschool Rotterdam vanaf de controle van het boekjaar 2014 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

Verklaring over de in het financieel verslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel verslag andere informatie, die bestaat uit:

- verslag college van bestuur;
- verslag van de raad van toezicht;
- overige gegevens; en
- overige.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.3 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.3 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het college van bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het college van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het college van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het college van bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het college van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 22 mei 2017
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

5 Overige

5.1 Gegevens over de rechtspersoon

Stichting Hogeschool Rotterdam
Museumpark 40
Postbus 25035
3001 HA Rotterdam

Administratienummer-BRIN: 30299-22OJ
KvK-nummer: 411298300000

Contactpersoon: R.E.G.A. van Kints,
directeur Administratie, Informatievoorziening en Control (AIC)
telefoon 010-794 4301